ПРИМЕНА НА НАЧЕЛОТО НА СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ: ПЕРЦЕПЦИЈА НА ГРАЃАНИТЕ

ноември 2013

Оваа публикација е испечатена во рамките на проектот БОНА МЕНТЕ: Подобрување на вклученоста на немнозинските заедници на локално ниво преку Комисиите за односи меѓу заедниците

Издавачи

Здружение Институт за развој на заедницата

Заедница на единиците на локалната самоуправа на РМ- ЗЕЛС

За издавачот

Сретен Коцески, извршен директор ИРЗ

Душица Перишиќ, извршен директор ЗЕЛС

Автор

Гордана Величковска

Лектура на македонски јазик

Бобан Карапејовски

Превод

албански јазик- Бурим Мурати

англиски јазик- Гордана Величковска

Дизајн

ПАН

“Оваа публикација е изготвена со помош на Европската Унија. Содржината на оваа публикација е единствена одговорност на авторот и на проектниот тим и на никаков начин не ги рефлектира гледиштата на Европската Унија.”

Содржина

I. Вовед

II. Методологија

III. Резултати од униваријатните анализи

IV. Резултати од биваријатните анализи

V. Заклучоци

а. Заклучоци од униваријатните анализи

б. Заклучоци од биваријатните анализи

Библиографија

Анекс: Прашалник

Предговор

Заедницата на единиците на локална самоуправа на Република Македонија (ЗЕЛС) и Институтот за развој на заедницата (ИРЗ) го реализираат проектот „БОНА МЕНТЕ: Подобрување на вклученоста на немнозинските заедници на локално ниво преку Комисиите за односи меѓу заедниците“. Проектот трае до јануари 2014. Во рамките на овој проект, во периодот септември – октомври 2013, беше спроведено истражување на тема: „Примена на начелото на соодветна и правична застапеност“. Целта беше да се истражат мислењата на припадниците на македонската, албанската, турската, влашката, српската, ромската и на бошњачката етничка заедница за примената на начелото на соодветна и правична застапеност во однос на нивните заедници.

Направената анализа на ова истражување е претставена во оваа публикација и дава преглед на мислењата на припадниците на македонската, албанската, турската, влашката, српската, ромската и на бошњачката етничка заедница за примената на начелото на соодветна и правична застапеност во однос на нивните заедници. Со ова сакавме да придонесеме кон стручната и јавна дебата околу примена на ова начело и, истовремено, да иницираме позитивни движења кон подобрување на положбата на етничките заедници во Република Македонија.

Публикацијата е наменета за граѓаните на Република Македонија, државните институции, единиците на локалната самоуправа, стручната јавност, Комисиите за односи меѓу заедниците, меѓународните институции, како и за сите оние што се заинтересирани за оваа област.

Во иднина, ЗЕЛС и ИРЗ ќе продолжат со континуирани иницијативи, проекти и истражувања за подобрување на положбата на етничките заедници во Република Македонија, како и преземање активности за информирање и едукација на пошироката јавност за важноста на почитувањето на правата на сите етнички заедници при градењето на демократско општество.

Голема благодарност до Европската Унија, која финансиски го поддржа проектот и издавањето на оваа публикација.

I. Вовед

На 8 септември 1991 Република Македонија спроведе референдум на кој граѓаните се изјаснија за самостојна Република Македонија. На референдумнот учествуваа 75% од целокупното избирачко тело во Република Македонија и 95% гласаа за независност. Следен чекор за засилување на државата беше усвојувањето на Уставот на Република Македонија од страна на Собранието на 17 ноември 1991 година. Од републиките на Социјалистичка Федеративна Република Југославија, единствено Република Македонија ги избегна крвопролевањата на патот кон добивање независност од поранешната федерација. Република Македонија се сметаше за една од светлите точки од поранешна Југославија[1].

На 8 април 1993 Република Македонија стана членка на Обдинетите нации, а во 1995 стана членка на Советот на Европа. Интеграцијата на Република Македонија во Европската Унија и во НАТО е стратегиска определба од самото осамостојување, затоа посебно внимание беше посветено на исполнувањето на предусловите за постигувањето на оваа цел.

Сепак, 90-тите може да се опишат како период на предизвици за Република Македонија. Во овој период се случуваа војни на просторите на поранешна Југославија, проследени со бран бегалци кон Република Македонија. Посебно треба да се одбележи приливот на бегалци за време на косовската криза. Понатаму, Македонија се соочи со економско ембарго од страна на Република Грција и санкции од ОН кон Република Србија, кои имаа директно влијание на нејзината економска состојба. Исто така, како резултат на спорот за името на Република Македонија со Република Грција (кој и денес постои), ова беше период на интензивни дипломатски напори за признавање на Република Македонија од страна на другите држави и зачленување во важни глобални и регионални организации[2].

Мултиетничкиот карактер на Република Македонија може да се види од резултатите од пописот последно спроведен во 2002. Етничката структура на Република Македонија е составена од 64,8% Македонци, 25,17% Албанци, 3,85% Турци, 2,66% Роми, 1,78% Срби, 0,84% Бошњаци, 0,48% Власи и 1,04% „други“[3]. Заштитата и промоцијата на правата на малцинствата се од суштинско значење за постоењето и успешното функционирање на мултикултурните општества. Овде терминот „малцинство“ е употребен во согласност со

---

[1] Mickey, Robert W., Adam Smith Albion, Success in the Balkans? A Case Study of Ethnic Relation in the RM, in Iam M. Cuthberson and Jane Leibowith (eds.) *Minorities: The New Europe's Old Issue*, Institute for East West Studies, New York, 1993, стр. 58

[2] Котевска, Билјана. *Ефективно политичко учество на помалите етнички заедници во локалната самоуправа во Република Македонија: влијание на Охридскиот рамковен договор*, Студиорум, Скопје, стр. 9-10

[3] Вкупно население, домаќинства и станови, Вкупно население според изјаснувањето за националната припадност, мајчиниот јазик и вероисповеста, Книга X, 2002, достапно на: http://www.stat.gov.mk/publikacii/knigaX.pdf

дефиницијата на Франческо Капоторти, која е најшироко прифатена. Според него, малцинство е група инфериорна по број во однос на остатокот од населението на државата, која е во недоминантна позиција, чии членови споделуваат етнички, религиозни и лингвистички карактеристики што се разликуваат од оние на остатокот на населението и покажуваат, барем имплицинтно, чувство на солидарност насочено кон зачувувањето на нивната култура, традиции, религија и јазик[4].

Охридскиот рамковен договор беше потпишан на 13 август 2001 од страна на лидерите на четрите најголеми политички партии во тоа време: две му припаѓаа на македонскиот политички блок (Внатрешна македонска револуционерна организиција – Демократска партија за македонско национално единство – ВМРО-ДПМНЕ и Социјалдемократскиот сојуз на Македонија – СДСМ) и две партии од албанскиот политички блок (Демократска партија на Албанците –ДПА и Партија за демократски просперитет – ПДП)[5]. Договорот беше потпишан под покровителство на претседателот на Република Македонија, Борис Трајковски, и со посредништво на претставникот на ЕУ, Франсоа Леотар, и претставникот на САД, Џејмс Пердју[6]. Како резултат на потпишувањето на овој договор, правниот и политичкиот контекст во Република Македонија е битно променет.

Покрај основните принципи и одредбите за прекин на непријателствата, Охридскиот рамковен договор предвидува реформи во областите на децентрализацијата, недискриминацијата и правичната застапеност, посебни парламентарни процедури во насока на заштита од мајоризација, образование на мајчин јазик, користењето на јазиците и изразување на идентитетот[7].

Начелото на правична застапеност било од централно значење за време на преговорите за Охридскиот рамковен договор[8]. Ова начело е разработено во делот 4, насловен *Недискриминација и правична застапеност*. Недискриминацијата е обработена во делот 4.1., во кој се наведува дека целосно ќе се почитува принципот на недискриминација и рамноправен третман на сите лица пред законот. Овој принцип особено ќе се применува во однос на вработувањата во јавната администрација и во јавните претпријатија[9].

Правичната застапеност беше адресирана во делот 4.2., при што се предвидува дека во законите со кои се регулираат вработувањата во јавната администрација ќе бидат

---

[4] http://www.ohchr.org/EN/Issues/Minorities/Pages/internationallaw.aspx

[5] Malevska, Mirjana. Painful Confrontations, *New Balkan Politics, Vol. 4/5*, Peace and Democracy Center: “Ian Collins”, Skopje, 2002, стр. 165

[6] Engstrom, Janny. Multiethnicity or Binationalism? The Framework Agreement and the Future of the Macedonian State, *the European Book on Minorities Issues, Vol.1*, 2001/2, Kluwer Law International, 2003, pp 10

[7] Ohrid Framework Agreement, 13 August 2001, достапно на: http://www.ucd.ie/ibis/filestore/Ohrid%20Framework%20Agreement.pdf

[8] Бошковски, Донче. *Спроведување на правата на заедниците - практики, механизми и заштита*, ОБСЕ, Скопје 2012, стр. 11

[9] Ohrid Framework Agreement, 13 August 2001, достапно на: http://www.ucd.ie/ibis/filestore/Ohrid%20Framework%20Agreement.pdf

содржани мерки со кои ќе се обезбеди правична застапеност на заедниците во сите централни и локални јавни тела и на сите нивоа на вработување во тие тела, истовремено почитувајќи ги правилата за компетентност и интегритет според кој се раководи јавната администрација. Понатаму, властите ќе преземат активности за да ја коригираат постојната нерамнотежа во составот на јавната администрација, особено преку вработување припадници на заедниците со недоволна застапеност. Особено внимание ќе се посвети на тоа да се обезбеди, колку е можно побрзо, полициските служби генерално да го одразат составот и распределбата на населението во Македонија[10].

Во Анексот А на Рамковниот договор беа предложени уставни амандмани на Уставот од 1991, во нив беше содржан и членот 8, кој утврдува дека темелните вредности на уставниот поредок на Република Македонија се:

- основните слободи и права на човекот и граѓаните признати во меѓународното право и утврдени со Уставот; оваа одредба веќе постоеше во Уставот од 1991;
- *правична застапеност на лица кои припаѓаат на сите заедници во јавните органи на сите нивоа и во други области од јавниот живот*; ова одредба беше новина;

Следуваше фазата на имплементација на Охридскиот рамковен договор[11]. Најпрво беа усвоени петнаесет уставни амандмани, кои беа проследени со низа законски промени во кои беа вклучени и одредби што се однесуваа на начелото на соодветна и правична застапеност.

Устав - Со амандманот VI се воведе начелото на соодветна и правична застапеност на граѓаните што им припаѓаат на сите заедници во органите на државната власт и во другите јавни институции на сите нивоа[12]. Може да се забележи дека овој амандман претрпе промени во однос на тоа како беше предложен во Охридскиот рамковен договор, односно „правичната застапеност“ беше модифицирана да гласи „соодветна и правична застапеност“.

Со амандманите XXIX и XXX се гарантира спроведувањето на ова начело во судскиот систем, поточно се утврдува дека при изборот на судиите, судиите-поротници, претседателите на судовите и јавните обвинители ќе се запази соодветната и правична застапеност на граѓаните што им припаѓаат на сите заедници[13].

---

[10] Ohrid Framework Agreement, 13 August 2001, достапно на: http://www.ucd.ie/ibis/filestore/Ohrid%20Framework%20Agreement.pdf

[11] Извештај по однос на состојбата за имплементација на сите политики што призлегуваат од Охридскиот рамковен договор, Секретеријат за спроведување на Охридски рамковен договор, Влада на Република Македонија, Скопје, 2012, стр.12

[12] Амандман VI, Устав на Република Македонија, 2001, достапно на: http://www.sobranie.mk/?ItemID=A431BEE83F63594B8FE11DA66C97BEAF

[13] Амандман XXIX и XXX, Устав на Република Македонија, 2001, достапно на: http://www.sobranie.mk/?ItemID=A431BEE83F63594B8FE11DA66C97BEAF

Законска рамка - Начелото на соодветна и правична застапеност е вградено во голем број законски и подзаконски акти што регулираат различни области на општествениот живот[14]. Во областа на правосудството начелото на соодветна и правична застапеност се применува при изборот на судии и судии-поротници[15], јавни обвинители[16], при вработување во стручната служба на јавното обвинителство[17] и вработување во судската служба[18]. Ова начело се применува и во рамки на Академијата за судии и обвинители на различни нивоа, односно како при изборот на органите и телата така и при изборот на кандидатите.

Понатаму, начелото на соодветна и правична застапеност се применува при вработувањето на државните и на јавните службеници, при што вработувањето се спроведува низ транспарентна постапка и врз основа на критериумите на стручност и компетентност[1920]. Законот за државни службеници утврдува и обврска за органите на државната управа за донесување на годишни планови за соодветна и правична застапеност. Годишните планови ја прикажуваат моменталната состојба на ова поле, плановите за вработување, стручно усовршување и обука, како и проценка на финансиските импликации за реализација на планираното[21].

Начелото се применува и при изборот на стручни соработници, воспитувачи и друг наставен кадар во основното образование[22] и во јавните средни училишта[23]. Конечно, министерот за култура може да формира тела, односно да именува надворешни соработници земајќи ја предвид соодветната и правична застапеност на сите заедници[24].

Законот за локална самоуправа донесен во 2002 исто така се осврнува на застапеноста на заедниците при вработувањето во општинската администрација и во јавните служби што

---

[14] Понудената листа не претендира да биде сеопфатна, туку да послужи како илустрација за вклучување на начелото на соодветна и правична застапеност во законодавство на Република Македонија.
[15] чл.43. Закон за судовите, Службен весник бр.58/2006, 62/2006, 35/2008, 150/20120
[16] чл.43. Закон за јавно обвинителство, Службен весник бр.150/2007, 111/2008
[17] Ibid. чл.76
[18] чл.6. Закон за судска служба, Службен весник бр.98/2008, 161/2008, 6/2009, 150/2010
[19] чл.12. Закон за државни службеници, Службен весник бр. 59/2000, 112/2000, 34/2001, 103/2001, 43/2002, 98/2002, 17/2003, 40/2003, 85/2003, 17/2004, 69/2004, 81/2005, 61/2006, 36/2007, 161/2008, 6/2009, 114/2009, 35/2010, 167/2010, 36/2011, 6/2012, 24/2012
[20] чл.6. Закон за јавни службеници, Службен весник бр. 52/2010, 36/2011, 6/2012, 24/2012
[21] Правилник за содржината на годишниот план за соодветна и правична застапеност на заедниците, Министерство за информатичко општество и администрација. 2011. достапно на: ttp://www.ads.gov.mk/WBStorage/Files/pravilnik_pravicna_zastapenost_zaednicite_js_61_2011.pdf
[22] чл.82. Закон за основно образование, Службен весник бр. 103/2008, 33/2010, 116/2010, 156/2010, 18/2011, 42/2011, 51/2011, 6/2012, 100/2012)
[23] чл.60. Закон за средно образование, Службен весник бр. 44/1995, 24/1996, 34/1996, 35/1997, 82/1999, 29/2002, 40/2003, 42/2003, 67/2004, 55/2005, 113/2005, 35/2006, 30/2007, 49/2007, 81/2008, 92/2008, 33/2010, 116/2010, 156/2010, 18/2011, 42/2011, 51/2011, 6/2012, 100/2012
[24] чл.11. Закон за култура, Службен весник бр. бр.31/1998, 49/2003, 82/2005, 24/2007, 15/2008, 116/2010, 47/2011, 51/2011, 136/2012

ги основала општината. Од овој закон произлегува обврската да се води сметка за соодветната и правична застапеност на граѓаните што им припаѓаат на сите заедници застапени во општината на сите нивоа, при што треба да се почитуваат критериумите на стручност и компетентност[25]. На локално ниво, градоначалниците имаат примарна одговорност за имплементација на начелото на соодветна и правична застапеност. Сепак, и Советите на општините имаат ингеренции во овој поглед, преку донесување одлуки и правила за унапредување на ова начело[26].

Според Владата на Република Македонија начелото на соодветна и правична застапеност има за цел остварување на учество на припадниците на сите заедници во сите области на јавната сфера, како предуслов за изградба на модерна, граѓанска држава, стабилност во земјата и социјална кохезија[27].

Најважни институции за стратегиско планирање, примена и надзор на примената на начелото на соодветна и правична застапеност на државно ниво се: Народниот правобранител, Секретаријатот за примена на рамковниот договор, Комитетот за односи меѓу заедниците и Агенција за остварување на правата на заедниците[28].

Народен правобранител - Со амандманот XI на Уставот на Република Македонија и Законот за Народен правобранител на Народниот правобранител му се даде клучна надлежност за следење на степенот на спроведување на начелото на соодветна и правична застапеност[29]. Народниот правобранител ги штити уставните и законските права на граѓаните што им се повредени од органите на државната управа, како и од други органи и организации што имаат јавни овластувања. Народниот правобранител посветува особено внимание на заштита на начелата на недискриминација и соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците во органите на државната власт, органите на единиците на локалната самоуправа и во јавните установи и служби[30][31].

Секое лице што смета дека неговите права поврзани со начелото на соодветна и правична застапеност се повредени може да поднесе претставка до Народниот правобранител.

---

[25] Чл. 59. Закон за локална самоуправа, Службен весник 5, 2002

[26] Котевска, Билјана. *Ефективно политичко учество на помалите етнички заедници во локалната самоуправа во Република Македонија: влијание на Охридскиот рамковен договор*, Студиорум, Скопје, 2011, стр. 53

[27] Извештај по однос на состојбата за имплементација на сите политики што призлегуваат од Охридскиот рамковен договор, Секретеријат за спроведување на Охридски рамковен договор, Влада на Република Македонија, Скопје, 2012, стр.18

[28] Постојат и други институции што имаат ингеренции за начелото на соодветна и правична застапеност, како на пример Државниот управен инспекторат.

[29] Извештај за следењето на примената на начелото на соодветна и правична застапеност за 2012 година, Народен правобранител на Република Македонија, Скопје, 2013. стр. 2

[30] Амандман XI, Устав на Република Македонија, 2001, достапно на: http://www.sobranie.mk/?ItemID=A431BEE83F63594B8FE11DA66C97BEAF

[31] чл.2. Закон за Народен правобранител, Службен весник бр. 60/2003, 114/2009

Народниот правобранител може да поведе постапка и по сопствена иницијатива, доколку смета дека правата на граѓаните се повредени[32], при што треба да прибави согласност од оштетениот во однос на кого е повредено начелото на соодветна и правична застапеност[33].

Претставката со која се иницира постапката нема пропишана форма, и таа може да се поднесе писмено или усно. Подносителот на претставката е ослободен од плаќање такси за постапката пред Народниот правобранител[34]. Народниот правобранител е должен да ја почитува приватноста и тајноста на податоците што се однесуваат на подносителот[35].

Поради испитување на претставката, Народниот правобранител има надлежност да побара потребни објаснувања, информации, докази за наводите во претставката, да повика на разговор службено лице, да побара мислења од научни и стручни институции, да влезе во службените простории и да изврши увид во предметите и работите од надлежност на органите кон кои постапува, како и да преземе други дејства и мерки определени со закон или со друг пропис[36].

Кога Народниот правобранител ќе констатира дека се повредени уставните и законските права на подносителот на претставката од органите во однос на кои тој има надлежност, тогаш може да даде препораки, предлози, мислења и укажувања за начинот на отстранување на констатираните повреди; да предложи повторно да се спроведе определена постапка во согласност со законот; да иницира поведување на дисциплинска постапка против службено, односно одговорно лице и да поднесе барање до надлежниот јавен обвинител за отворање постапка поради утврдување казнена одговорност[37].

Покрај овие механизми, предвидено е информирањето во врска со напредокот во спроведувањето на начелото на соодветна и правична застапеност да се одвива преку годишен извештај на Народниот правобранител за соодветна и правична застапеност во јавниот сектор[38]. Од 2007 година Народниот правобранител редовно ги подготвува овие извештаи, кои потоа ги доставува до сите надлежни институции, а, исто така, и ги објавува за да бидат достапни до пошироката јавност. Истражувањето се спроведува во сите институции за кои Народниот правобранител има законска надлежност, односно во

---

[32] чл.13. Закон за Народен правобранител, Службен весник бр. 60/2003, 114/2009
[33] Ibid. чл.21
[34] Ibid. чл.16
[35] Ibid чл.16
[36] Ibid чл.24
[37] Ibid. чл.32
[38] Извештај по однос на состојбата за имплементација на сите политики што призлегуваат од Охридскиот рамковен договор, Секретаријат за спроведување на Охридски рамковен договор, Влада на Република Македонија, Скопје, 2012, стр.18

органите на државната власт, органите на единиците на локалната самоуправа и јавните установи и служби[39].

Секретаријат за спроведување на Рамковниот договор - За успешно спроведување на Охридскиот рамковен договор, Владата на Република Македонија во 2004 година формира Секторот за спроведување на Охридскиот рамковен договор во состав на Генералниот секретаријат на Владата на Република Македонија, на чие чело е еден од вицепремиерите на Владата на Република Македонија. Со цел побрзо и сеопфатно реализирање на Охридскиот рамковен договор се пристапи кон проширување на активностите на Секторот, како резултат на што тој се трансформира во 2007 година во Секретаријат за спроведување на Рамковниот договор, кој започна да функционира во 2008 година[40].

Како една од надлежностите на Секретаријатот е наведено следењето и подобрувањето на соодветната и правична застапеност. Понатаму, улога на Секретаријатот е да ѝ дава поддршка на Владата во реализацијата на стратегиските приоритети што призлегуваат од Охридскиот рамковен договор, а особено за обезбедување на соодветната и правичната застапеност на граѓаните што им припаѓаат на сите заедници во органите на државната власт и во другите јавни институции[41].

Во 2007 Секретаријатот за спроведување на Рамковниот договор донесе стратегија за соодветна и правична застапеност на немнозинските етнички групи. Стратегијата содржи мерки и активности што треба да се преземат за да се постигне подобрување на соодветната и правична застапеност на сите етнички заедници во јавните и во државните институции во Република Македонија. Долгорочно, стратегијата цели кон постигување вкупниот број на вработени во министерствата, подрачните единици на министерствата и во општините да кореспондира со резултатите од пописот[42].

Комитет за односи меѓу заедниците – Основањето и надлежностите на Комитетот за односи меѓу заедниците е регулиран со амандманот XII на Уставот и Законот за Комитетот за односи меѓу заедниците. Собранието го основа Комитетот, кој е составен од 19 члена, од кои по седум члена од редот на пратениците во Собранието Македонци и Албанци и по еден член од редот на пратениците Турци, Власи, Роми, Срби и Бошњаци. Во случај некоја од заедниците да нема пратеници, Народниот правобранител, по консултации со

---

[39] Извештај за следењето на примената на начелото на соодветна и правична застапеност за 2012 година, Народен правобранител на Република Македонија, Скопје, 2013. стр. 2

[40] Извештај по однос на состојбата за имплементација на сите политики што призлегуваат од Охридскиот рамковен договор, Секретеријат за спроведување на Охридски рамковен договор, Влада на Република Македонија, Скопје, 2012, стр.58

[41] Секретаријат за имплементација на рамковен договор. Достапно на: http://siofa.gov.mk/content/?1BA0C890D2009AA985E7CF02AF628BD53EC13BCA

[42] Котевска, Билјана. „Ефективно политичко учество на помалите етнички заедници во локалната самоуправа во Република Македонија: влијание на охридскиот рамковен договор“, Студиорум, Скопје, ст. 51

релевантните претставници на тие заедници, ќе ги предложи другите членови на Комитетот[43].

Надлежностите на Комитетот вклучуваат разгледување на прашањата во врска со односите меѓу заедниците во Република Македонија, а особено, меѓу другото, имплементацијата на принципот на соодветна и правична застапеност на граѓаните што им припаѓаат на сите заедници во органите на државната власт и во другите јавни институции на сите нивоа[44]. Понатаму, тој дава предлози и мислења за разрешување на овие прашања и ги доставува до Собранието[45].

Агенција за остварување на правата на заедниците – Во 2008 се донесе Закон за унапредување и заштита на правата на припадниците на заедниците што се помалку од 20% од населението на Република Македонија. За спроведување на овој закон, како и за вршење надзор над спроведувањето на законите со кои се уредуваат правата на припадниците на заедниците што се помалку од 20%, се основа Агенција за остварување на правата на заедниците[46]. Агенцијата почна со работа при крајот на 2009 година.

Во овој закон се утврдува дека за припадниците на заедниците што се помалку од 20% при вработувањето во органите на државната власт и другите јавни институции на сите нивоа се применува начелото на соодветна и правична застапеност[47]. Од ова произлегува дека Агенцијата се грижи за имплементацијата на оваа одредба. Понатаму, Агенцијата ја поддржува Владата во реализацијата на стратегиски приоритети поврзани со обврските што произлегуваат од Уставот на Република Македонија и законите, а особено за обезбедување на соодветна и правична застапеност на граѓаните што се припадници на заедниците во органите на државната управа[48]. Меѓу другите институции, Агенцијата својата работа ја усогласува со работата на Секретаријатот за спроведување на Рамковниот договор[49].

Во 2006 година беше формиран Комитет на министри за следење и координација на активностите што се однесуваат на подобрувањето на соодветната и правична

---

[43] Амандман XII, Устав на Република Македонија, 2001, достапно на: http://www.sobranie.mk/?ItemID=A431BEE83F63594B8FE11DA66C97BEAF

[44] Чл.9, Закон за Комитетот за односи меѓу заедниците, Службен весник бр. 150/2007.

[45] Ibid. чл.10

[46] Чл.2, Закон за унапредување и заштита на правата на припадниците на заедниците кои се помалку од 20% од населението во Република Македонија, Службен весник бр. 92/2008.

[47] Ibid. чл.4

[48] Ibid. чл.13

[49] Ibid. чл.15

застапеност на припадниците на етничките заедници во органите на државната управа и во јавните претпријатија[50].

[50] Извештај по донос на состојбата за имплементација на сите политики што призлегуваат од Охридскиот рамковен договор, Секретаријат за спроведување на Охридски рамковен договор, Влада на Република Македонија, Скопје, 2012, стр.18

II. Методологија

Иницијално беше направено истражување на постојната стручна литература и на легислативата во Република Македонија, со посебен фокус на идентификување на постојните одредби, како и клучните прашања и предизвици што се однесуваат на примената на начелото на соодветна и правична застапеност. Иако Народниот правобранител публикува годишен извештај за соодветна и правична застапеност во јавниот сектор и постојат одредени квалитативни истражувања на оваа тема, кои се ограничени на мислењата на припадниците на „елитите“, беше констатирано дека досега не е спроведено истражување со кое би се истражиле мислењата на припадниците на пошироката јавност за примената на начелото на соодветна и правична застапеност во однос на нивните етнички заедници. Сметајќи дека перцепциите на граѓаните се од суштинско значење за проценката на успешноста на еден концепт, како и за градењето хармонични односи во една држава, сметавме дека ваков тип истражување ќе придонесе кон тековната политичка и научна дебата.

Врз основа на резултатите од истражувањето наведено претходно беше дизајниран анкетен прашалник наменет за прибирање информации за ставовите на граѓаните во поглед на примената на начелото за соодветна и правична застапеност. Прашалникот се состоеше од комбинација на ликерт скала, рангирање, „избери сé што е соодветно“ и отворени прашања. Имаше вкупно 12 прашања, кои содржеа 26 индивидуални единици, кои, пак, беа поделени во два дела: а) Соодветна и правична застапеност и б) Основни информации за испитаниците. Прашалникот беше дизајниран да обезбеди одговори на следниве прашања:

1. Дали начелото на соодветна и правична застапеност се применува во однос на припадниците на сопствената етничка заедница на:
    i. централно ниво – нераководни места;
    ii. централно ниво – раководни места;
    iii. локално ниво – нераководни места;
    iv. локално ниво – раководни места.
2. Кои се причините за непримена на начелото на соодветна и правична застапеност во однос на сопствената етничка заедница?
3. Кои извори на информации се користат за информирање за соодветната и правична застапеност на сопствената етничка заедница?
4. Начини на кој може да се постигне подобра претставеност на сопствената етничка заедница?

Со оглед на тоа дека анкетата требаше да се спроведе на испитаници од различни социјални категории, се сметаше дека во воведот на прашалникот треба да се обезбеди дефиниција на начелото на соодветна и правична застапеност, со што би се приближил овој концепт до граѓаните, а во исто време би се обезбедило испитаниците да имаат исто разбирање за тоа што преставува начелото. Начелото на соодветна и правична застапеност беше дефинирано на следниот начин „етничката структура во Република Македонија треба да биде одразена во државните и во локалните органи, како на

нераководните така и на раководните места, почитувајќи го, притоа, критериумот за стручност и компетентност.“ (Прашалникот што беше употребен во истражувањето се наоѓа во анексот.)

Согласно активностите предвидени во рамки на проектот „БОНА МЕНТЕ: Подобрување на вклученоста на немнозинските заедници на локално ниво преку Комисиите за односи меѓу заедниците“, истражувањето беше предвидено да се спроведе во оние општини во кои најмалку 20% од вкупниот број на жители на општината се припадници на одредена етничка заедница. Во согласност со овој критериум, истражувањето се спроведе во следните општини: Бутел, Чаир, Шуто Оризари, Брвеница, Дебар, Долнени, Зелениково, Јегуновце, Кичево, Крушево, Куманово, Маврово-Ростуше, Петровец, Сопиште, Струга, Тетово, Чашка и Чучер-Сандево. Градот Скопје беше опфатен на тој начин што истражувањето се спроведе во три скопски општини (Чаир, Бутел и Шуто Оризари).

Следната фаза во истражувањето беше утврдување примерок. Случајните техники на одредување на примерокот (probability sampling techniques) ќе беа мошне непрактични за ова истражување, бидејќи рамките за одредување на примерокот не беа достапни и населението беше многу дисперзирано. Од овие причини, се определивме за намерно одредување на примерокот (non-probability sampling) или, поточно, за примерок со цел (purposive sample) или поинаку именуван како примерок заснован на субјективниот суд на истражувачот (judgmental sample). Овој метод на избор на испитаниците може да обезбеди корисни информации, иако не обезбедува репрезентативност, односно од него не може да се генерализира на целата популација.

Беше одлучено да се анкетираат само припадниците на етничките заедници што се наведени во Уставот на Република Македонија, т.е. Македонци, Албанци, Турци, Власи, Срби, Роми и Бошњаци. Другите етнички заедници, како поради нивниот мал процент (1%) така и од практични причини, не беа вклучени во истражувањето.

Беа анкетирани само граѓаните што се малцинство во односната општина, односно Македонците беа анкетирани само во седум општини каде што тие се малцинство, Албанците во единаесет општини каде што се малцинство и Ромите не беа анкетирани во општина Шуто Оризари бидејќи тие се мнозинство во таа општина. Идејата беше сите испитаници да имаат заеднички деноминатор, а тоа е дека се малцинство во нивната општина. На овој начин добивме претстава за примената на начелото на соодветна и правична застапеност во однос на заедниците што се малцинство во нивната општина.

Примерок кој би го рефлектирал процентуалното учество на секоја етничка заедница во целокупното население не беше соодветен, бидејќи во ваков случај 85% од примерокот ќе беа Македонци и Албанци, што не беше во согласност со целите на ова истражување, односно подеднакво да се истражат мислењата на сите етнички заедници. Затоа, беше предвидено да има 180 испитаници од секоја етничка заедница.

Примерок								
општина	**етничка заедница**							**вкупно**
	македонска	**албанска**	**турска**	**влашка**	**српска**	**ромска**	**бошњачка**	
Бутел		16	17	10	15	11	10	79
Чаир	26		21		10	24	50	131
Шуто Оризари	25						10	35
Брвеница	25		17					42
Дебар	25		17			25		67
Долнени		20					40	60
Зелениково		16					10	26
Јегуновце		17			9			26
Кичево	27		17		10	25		79
Крушево		16	10	100			10	136
Куманово		19	10	10	80	49		168
Маврово-Ростуше		16	17					33
Петровец		16			10	10	30	66
Сопиште		16	10					26
Струга	27		17	61	10	10	10	135
Тетово	26		17		10	25	10	88
Чашка		16	10					26
Чучер - Сандево		16			25			41
вкупно	181	184	180	181	179	179	180	1264

Прашалникот беше диструбуиран во „хартија и молив формат“, односно испитаниците требаше самостојно да го пополнат. Теренското истражување беше спроведено од страна на организациите-соработници во проектот: Центар за меѓукултурен дијалог – Куманово, Центар за развој на заедницата – Кичево, Здружение Асоцијација за унапредување на статусот на жената во современите општествени процеси во Македонија „Женска акција”-Скопје, Здружение за развој и активизам “Аква“ – Струга, Здружение за економски развој АДОРА – Тетово, Фондација за развој на локалната заедница – Штип, Центар за едукација и развој – Теарце, Здружение за развој на ромската заедница Сумнал – Скопје и Младински културен центар – Битола. Теренското истражување беше спроведено во периодот од 16 септември 2013 до 4 октомври 2013.

Анализата на податоците беше спроведена со користење на SPSS 19.0 (Statistical Package for Social Sciences – Статистички пакет за општествени науки), додека за отворените прашања беше применета квалитативна анализа. Дескриптивни статистички операции (униваријатни и биваријантни статистики) беа извршени на податоците од затворените прашања. Биваријатните статистики беа направени со варијаблата етничка заедница,

бидејќи, меѓу другото, целта на истражувањето беше да утврди дали постојат разлики меѓу етничките групи во перцепцијата за примената на начелото на соодветна и правична застапеност во однос на нивната етничка заедница. Понатаму, инференцијалните (inferential) статистики беа истражени.

III. Резултати од униваријатните анализи

1-6. Социодемографски карактеристики на примерокот

Резултатите презентирани во табелите и во графиконите во деловите од 1 до 6 ги опишуваат социодемографските карактеристики на примерокот, кој се состои од 1266 испитаници според шест димензии: возраст (1), пол (2), етничка заедница (3), образование (4), месечни примања (5) и општина (6).

1. Возраст: Од вкупно 1265 испитаници што го одговориле ова прашање, 37,9% се на возраст меѓу 31 и 45 години, 29,1% се на возраст меѓу 46 и 60 години, 24,6% се на возраст меѓу 18 и 30 години и најмала е групата (8,4%) на оние што ѝ припаѓаат на категоријата над 61 година.

Табела 1. Возраст		
возрасни групи	**број на испитаници**	**процент**
18-30	311	24,6
31-45	480	37,9
46-60	368	29,1
61+	106	8,4
Вкупно	1265	100,0

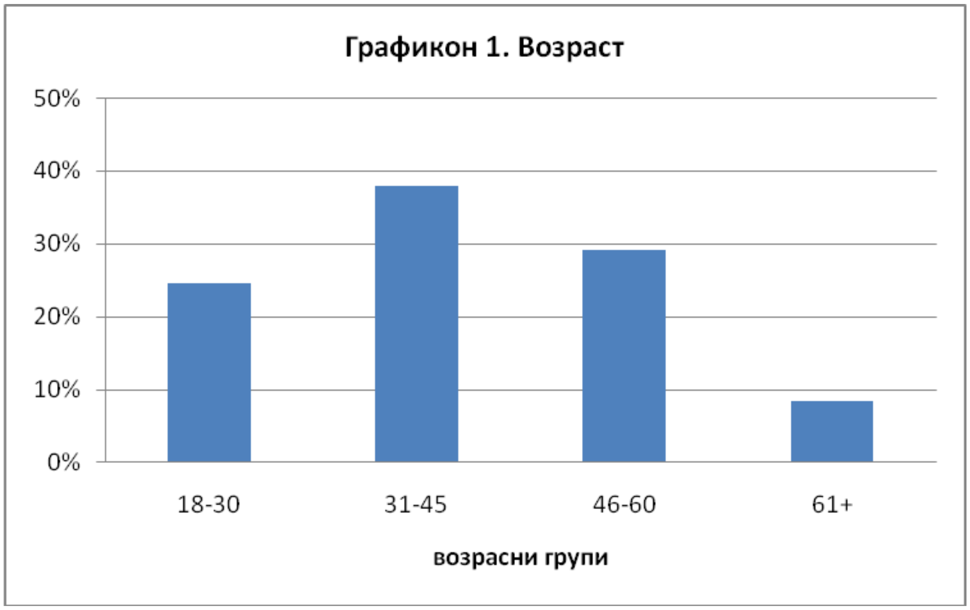

2. Пол: Од вкупно 1261 испитаници што го одговориле ова прашање, 56,4% се мажи, а 43,6% се жени.

Табела 2. Пол		
пол	**број на испитаници**	**процент**
машки	711	56,4
женски	550	43,6
вкупно	1261	100,0

Графикон 2. Пол

3. Етничка заедница: Од вкупно 1264 испитаници што одговориле на ова прашање, 14,6% се Албанци, следуваат Македонците и Власите со по 14,3%, многу блиску се Турците, Србите, Ромите и Бошњаците со по 14,2%.

Табела 3. Етничка заедница		
етничка заедница	**број на испитаници**	**процент**
македонска	181	14,3
албанска	184	14,6
турска	180	14,2
влашка	181	14,3
српска	179	14,2
ромска	179	14,2
бошњачка	180	14,2
вкупно	1264	100,0

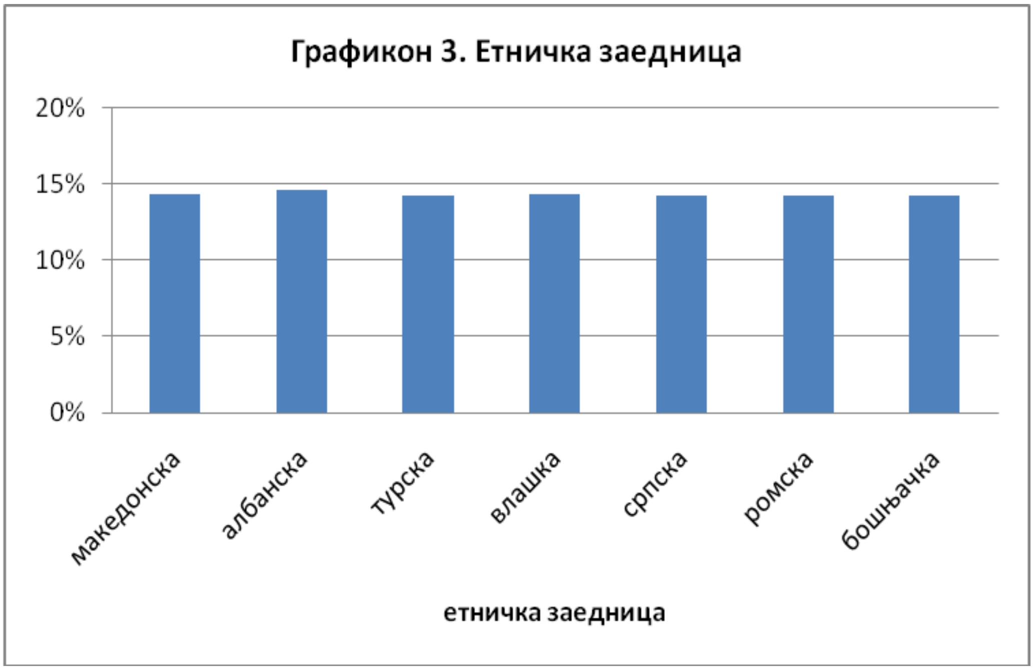

4. Образование: Од вкупно 1257 испитаници што одговориле на ова прашање, половина (49,9%) завршиле средно образование, околу 1/3 (32,9%) – високо образование и нешто помалку од 1/5 (17,2%) – основно образование.

Табела 4. Образование		
ниво на образование	**број на испитаници**	**процент**
основно	216	17,2
средно	627	49,9
високо	414	32,9
вкупно	1257	100,0

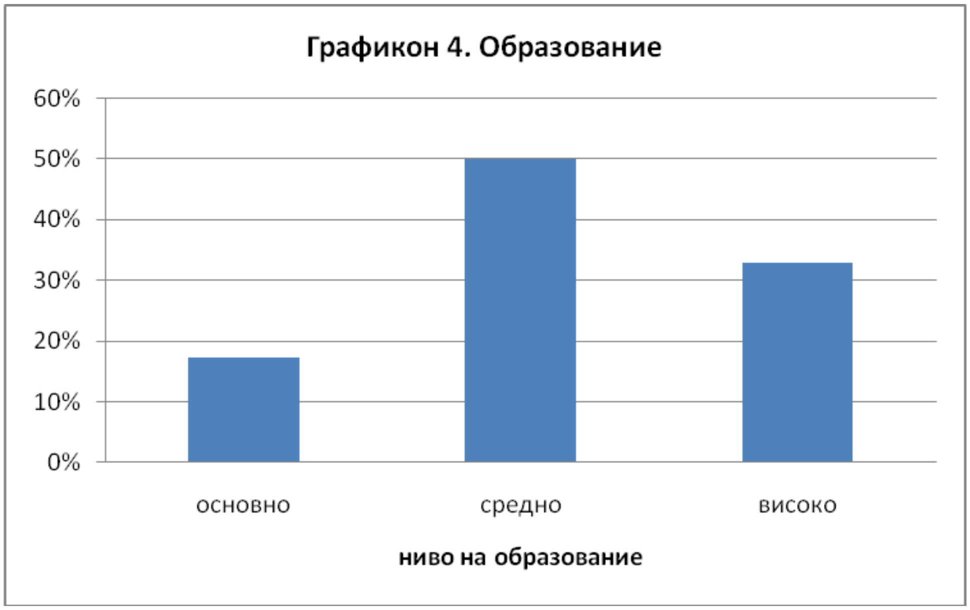

5. Месечни примања: Од вкупно 1248 испитаници што одговориле на ова прашање, малку повеќе од половина (51,5%) се наоѓаат во категоријата до 9.000 денари, далеку зад нив (37%) е категоријата на испитаници што имаат месечни примања од 9.001 до 20.000 денари и дефинитивно најмала е категоријата испитаници што има месечни примања над 20.001 денари (11,5%).

Табела 5. Месечни примања		
месечни примања	**број на испитаници**	**процент**
до 9.000 ден	643	51,5
9.001-20.000 ден	462	37,0
над 20.001 ден	143	11,5
вкупно	1248	100,0

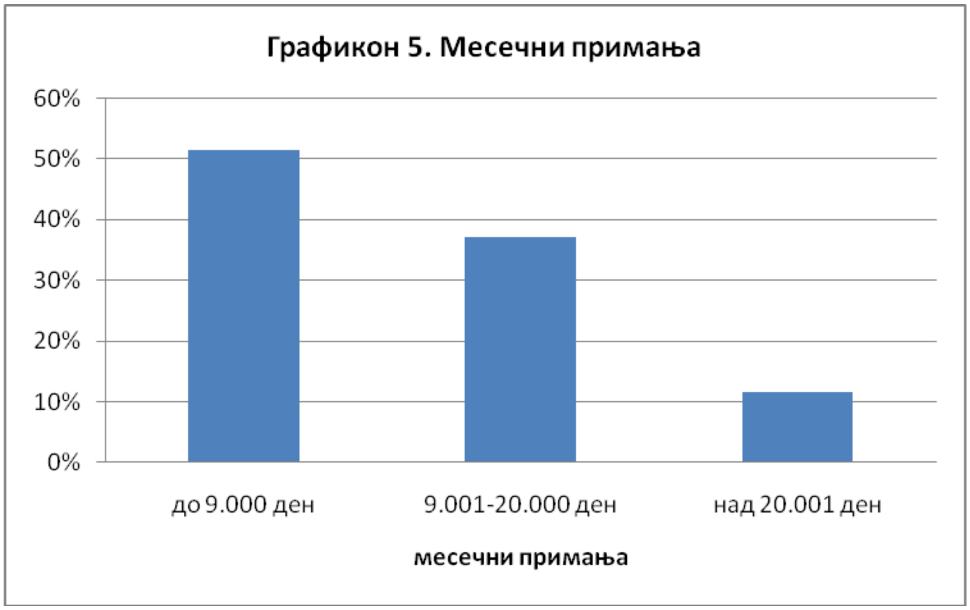

6. Општина: Во поглед на тоа од која општина се испитаниците, 13,4% се од Куманово, потоа следуваат Крушево и Струга (10,7% од секоја општина), Чаир (10,3%), Тетово (7%), Бутел и Кичево (6,2% од секоја општина), Дебар (5,3%), Петровец (5,2%), Долнени (4,7%), Брвеница (3,3%), Чучер Сандево (3,2%), Шуто Оризари (2,8%), Маврово-Ростуше (2,6%) и Зелениково, Јегуновце, Сопиште и Чашка (2,1% од секоја општина)

Табела 6. Општина		
општина	**број на испитаници**	**процент**
Бутел	79	6,2
Чаир	131	10,3
Шуто Оризари	35	2,8
Брвеница	42	3,3
Дебар	67	5,3
Долнени	60	4,7
Зелениково	26	2,1
Јегуновце	26	2,1
Кичево	79	6,2
Крушево	136	10,7
Куманово	170	13,4
Маврово-Ростуше	33	2,6
Петровец	66	5,2
Сопиште	26	2,1
Струга	135	10,7
Тетово	88	7,0
Чашка	26	2,1
Чучер Сандево	41	3,2
вкупно	1266	100,0

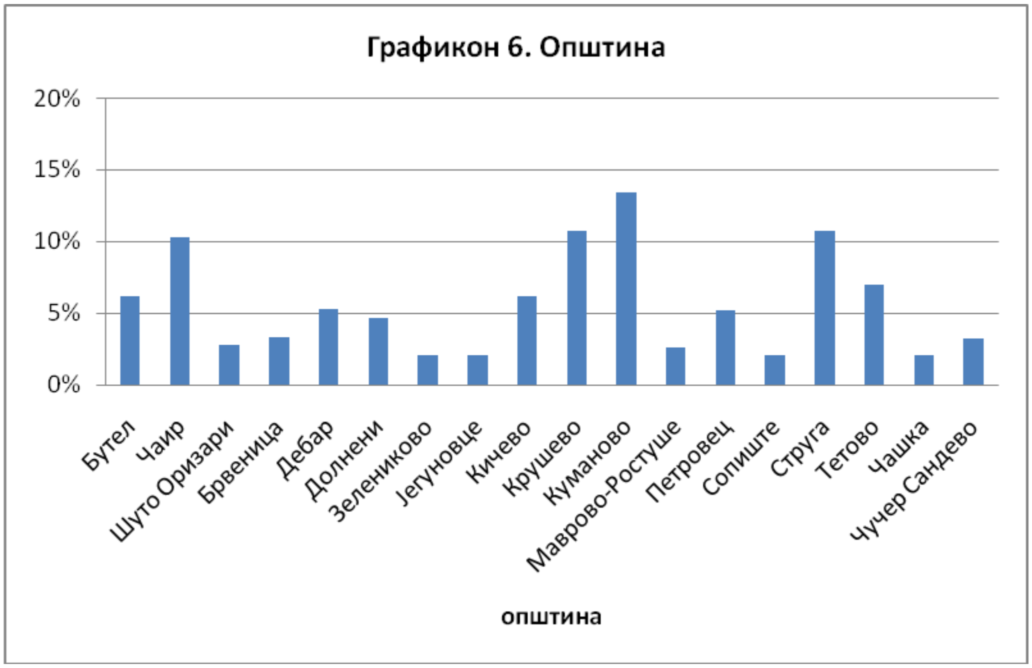

7-10. Примена на начелото на соодветна и правична застапеност

Деловите 7, 8, 9 и 10 даваат преглед на мислењата на испитаниците за тоа дали начелото на соодветна и правична застапеност се применува или не се применува во однос на припадниците на нивната етничка заедница во органите на централната и на локалната власт, како на нераководните така и на раководните работни места. За анализа на резултатите, позитивните одговори („се применува“ и „делумно се применува“) и негативните одговори („не се применува“ и „делумно не се применува“) беа комбинирани во две посебни групи. Сите одговори, вклучувајќи ги и одговорите „неутрално“ и „не знам“ се прикажани во табелите и графиконите подолу (од 7 до 10).

7. Нераководни работни места во органите на државната власт (министерства, судови, јавна администрација, итн.): Вкупниот процент испитаници што имаат одговорено „се применува“ или „делумно се применува“ (заедно 34,8%) е помал (-5,1%) од оние што одговориле „не се применува“ или „делумно не се применува“ (заедно 39,9%). 14,1% одговориле дека начелото се применува „неутрално“, додека 11,2% изјавиле дека не знаат дали начелото се применува.

Табела 7. Колку, според вас, принципот на соодветна и правична застапеност се применува во органите на државната власт на нераководните работни места во однос на припадниците на вашата етничка заедница?		
ниво на примена	број на испитаници	процент
се применува	125	9,9
делумно се применува	315	24,9
неутрално	179	14,1
делумно не се применува	195	15,4
не се применува	310	24,5
не знам	142	11,2
вкупно	1266	100,0

8. Раководни работни места во органите на државната власт (министерства, судови, јавна администрација, итн.): Вкупниот процент на испитаници што одговориле „се применува“ и „делумно се применува“ (заедно 32,7%) е забележително помал (-10,3%) од оној на тие што одговориле „не се применува“ или „делумно не се применува“ (заедно 43%). 14,7% одговориле дека начелото се применува „неутрално“, додека 9,6% изјавиле дека не знаат дали начелото се применува.

Табела 8. Колку, според вас, принципот на соодветна и правична застапеност се применува во органите на државната власт на раководните работни места во однос на припадниците на вашата етничка заедница?		
ниво на примена	**број на испитаници**	**процент**
се применува	123	9,7
делумно се применува	291	23,0
неутрално	186	14,7
делумно не се применува	189	14,9
не се применува	355	28,1
не знам	121	9,6
вкупно	1265	100,0

9. Нераководни работни места во општината (општинска администрација, општински јавни претпријатија, училишта, градинки, итн.): Вкупниот процент на испитаници што одговориле „се применува“ и „делумно се применува“ (заедно 33,5%) е забележително помал (-8,9%) од оној на оние што одговориле „не се применува“ или „делумно не се применува“ (заедно 42,4%). 15,7% одговориле дека начелото се применува „неутрално“, додека 8,5% изјавиле дека не знаат дали начелото се применува.

Табела 9. Колку, според вас, начелото на соодветна и правична застапеност се применува во вашата општина на нераководните работни места во однос на припадниците на вашата етничка заедница?		
ниво на примена	**број на испитаници**	**процент**
се применува	120	9,5
делумно се применува	303	24,0
неутрално	198	15,7
делумно не се применува	189	15,0
не се применува	346	27,4
не знам	108	8,5
вкупно	1264	100,0

10. Раководни работни места во општината (општинска администрација, општински јавни претпријатија, училишта, градинки, итн.): Вкупниот процент на испитаници што одговориле „се применува“ и „делумно се применува“ (заедно 31%) е многу помал (-15,5%) од оној на оние што одговориле „не се применува“ или „делумно не се применува“ (заедно 46,5%). 14,4% одговориле дека начелото се применува „неутрално“, додека 8% изјавиле дека не знаат дали начелото се применува.

Табела 10. Колку, според вас, начелото на соодветна и правична застапеност се применува во вашата општина на раководните работни места во однос на припадниците на вашата етничка заедница?		
ниво на примена	**број на испитаници**	**процент**
се применува	119	9,4
делумно се применува	273	21,6
неутрално	182	14,4
делумно не се применува	198	15,7
не се применува	388	30,8
не знам	101	8,0
вкупно	1261	100,0

11. Причини за неприменување на начелото на соодветна и правична застапеност

На испитаниците што изразија негативни мислења на кое било од прашањата наведени во деловите 7 до 10, им беа понудени пет причини што можеби предизвикуваат начелото на соодветна и правична застапеност да не се применува во однос на припадниците на нивната етничка заедница:

- 11.1 недостиг на соодветни квалфикации;
- 11.2 погрешна партиска припадност;
- 11.3 неприпадност на политичка партија;
- 11.4 недостиг на врски (семејни, пријателски итн);
- 11.5 друго.

Тие беа замолени да ги рангираат причините со тоа што ќе стават 1 за најважната причина, 2 за втората најважна причина и 3 за третата најважна причина. Резултатите за секоја одделна причина се прикажани во табелите и графиконите подолу, од 11.1 до 11.5.

11.1 Недостиг на соодветни квалификации: Од вкупно 207 испитаници што ја избрале оваа причина, 44% ја рангирале како трета најважна, 38,6% како најважна и 17,4% како втора најважна.

Табела 11.1 Недостиг на соодветни квалификации		
важност	**број на испитаници**	**процент**
најважна	80	38,6
втора најважна	36	17,4
трета најважна	91	44,0
вкупно	207	100,0

Графикон 11.1 Недостиг на соодветни квалификации
50%
40%
30%
20%
10%
0%
најважна
2ра најважна
3та најважна
важност

11.2 Погрешна партиска припадност: Од вкупно 494 испитаници што ја избрале оваа причина, 44,9% ја рангирале како најважна, 30,2% како втора најважна и 24,9% како трета најважна.

Табела 11.2 Погрешна партиска припадност		
важност	**број на испитаници**	**процент**
најважна	222	44,9
втора најважна	149	30,2
трета најважна	123	24,9
вкупно	494	100,0

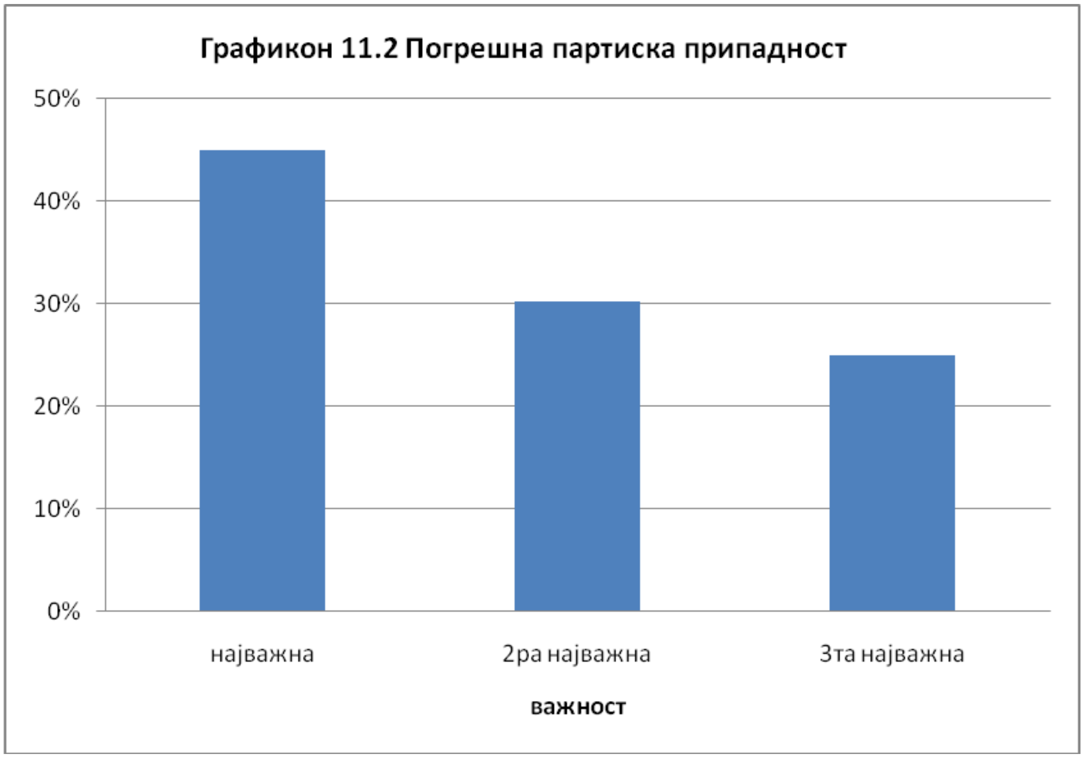

11.3 Неприпадност на политичка партија: Од вкупно 533 испитаници што ја избрале оваа причина, 37,1% ја рангирале како најважна, 36% како втора најважна и 26,8% како трета најважна.

Табела 11.3 Неприпадност на политичка партија		
важност	**број на испитаници**	**процент**
најважна	198	37,1
втора најважна	192	36,0
трета најважна	143	26,8
вкупно	533	100,0

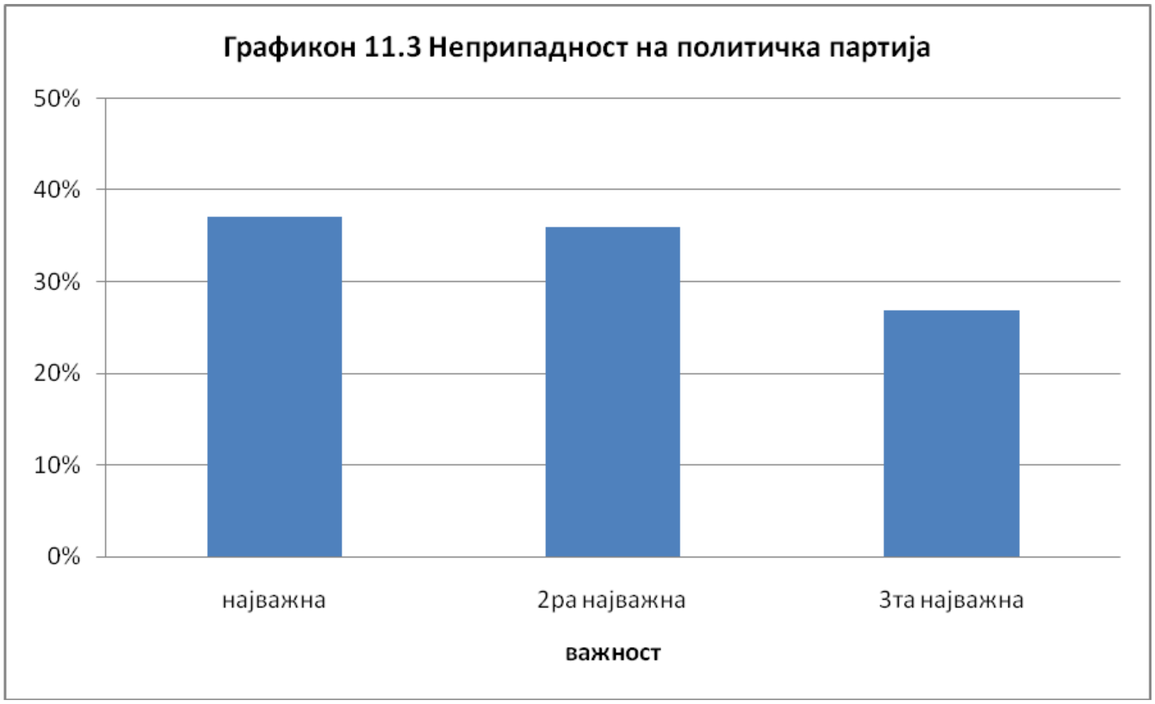

11.4 Недостиг на врски (семејни, пријателски, итн.): Од вкупно 516 испитаници што ја избрале оваа причина, 35,7% ја рангирале како најважна, 34,1% како втора најважна и 30,2% како трета најважна.

Табела 11.4 Недостиг на врски		
важност	**број на испитаници**	**процент**
најважна	184	35,7
втора најважна	176	34,1
трета најважна	156	30,2
вкупно	516	100,0

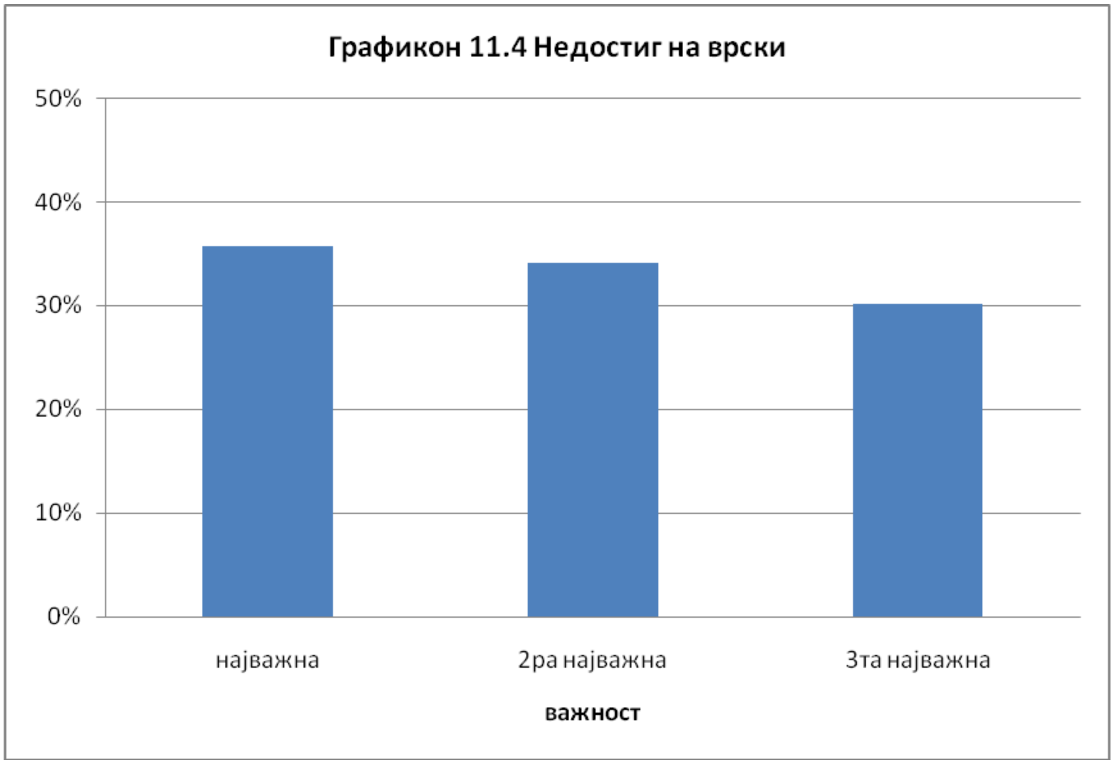

11.5 Друга причина: Од вкупно 66 испитаници што ја избрале оваа причина, ист процент (37,9%) на испитаници ја рангирале како најважна и како трета најважна, додека 24,2% ја рангирале како втора најважна.

Табела 11.5 Друга причина		
важност	број на испитаници	процент
најважна	25	37,9
втора најважна	16	24,2
третта најважна	25	37,9
вкупно	66	100,0

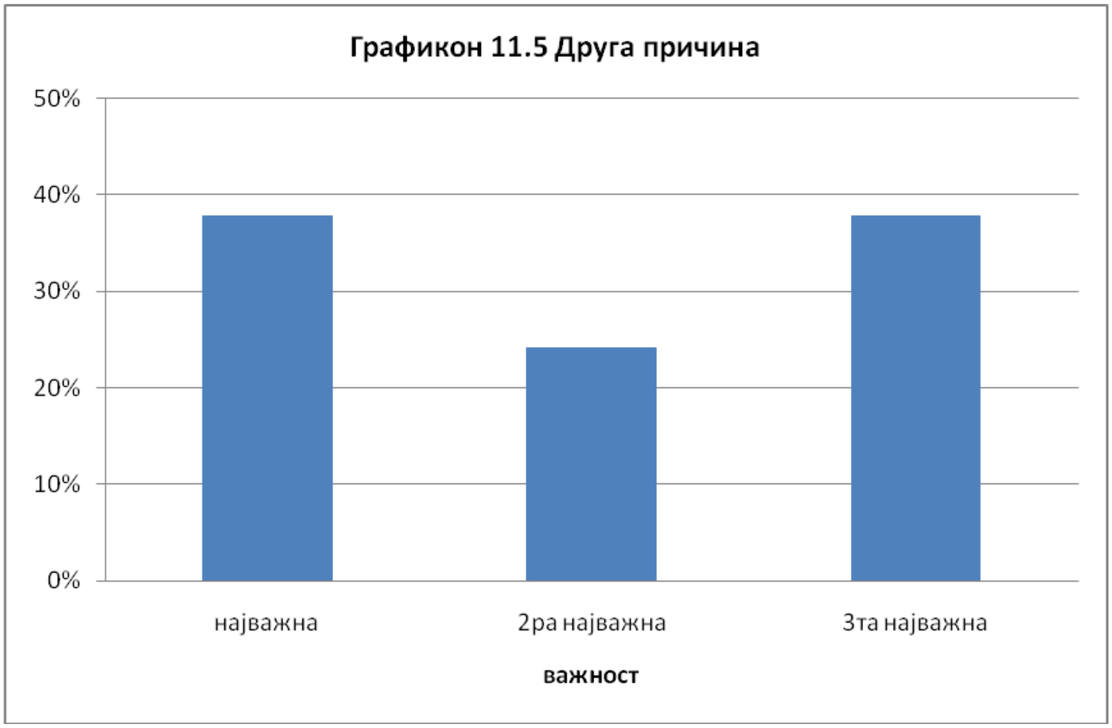

12. Извори на информации: Потоа, испитаниците беа прашани кои извори на информации ги користат за да се информираат за соодветната и правична застапеност на нивната етничка заедница. Најчесто користен извор на информации се медиумите (73%), на второ место, иако далеку зад нив, се пријателите (45,1%), потоа следува семејството (26,5%), колегите (15,9%) и другите извори (5,1%).

Табела 12. Извори на информации		
извори на информации	**број на испитаници**	**процент**
медиуми	921	73
семејство	334	26,5
пријатели	569	45,1
колеги	200	15,9
друго	64	5,1

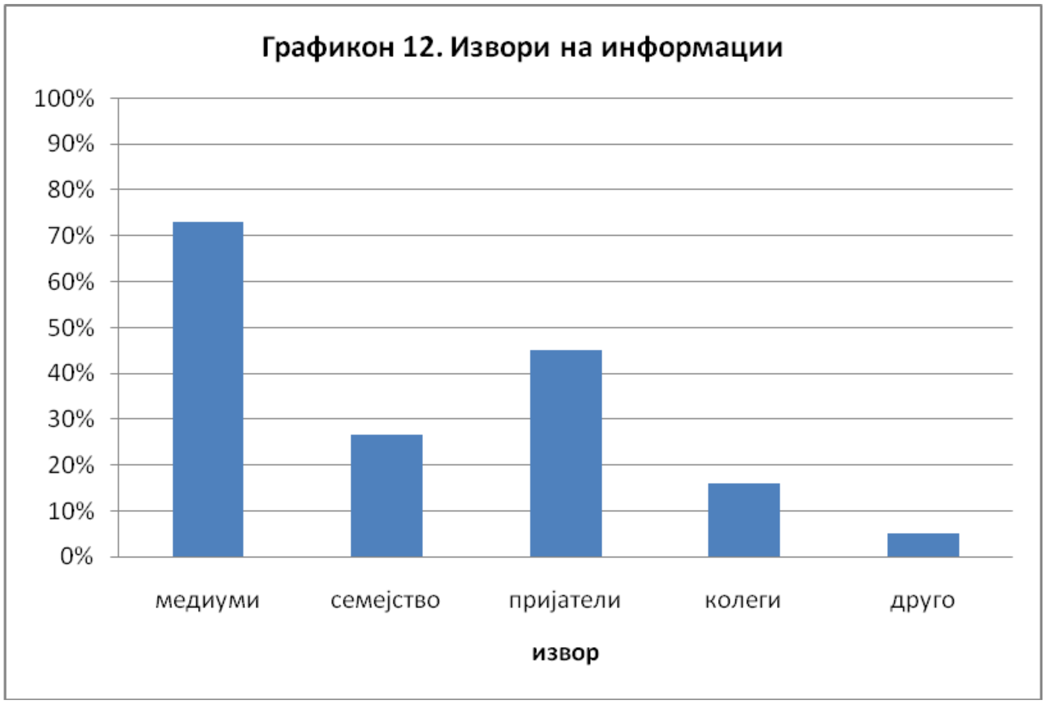

13. Начини за подобрување на примената на начелото на соодветна и правична застапеност: На крајот испитаниците беа прашани на кој начин може да се постигне подобра претставеност на нивната етничка заедница. Како најдобар начин беше посочено подобреното законодавство (43,4%), блиску до овој начин беше посилната контрола од централната власт (40,8%), потоа следуваат: подобреното образование (30,6%), зголемениот мониторинг од страна на НВО-ите (25,3%), механизмот за поплаки од страна на граѓаните (24,6%), лобирањето (14%) и, на крајот, другите начини (2,8%).

Табела 13. На кој начин може да се постигне подобра претставеност на вашата етничка заедница?		
мерка	**број на испитаници**	**процент**
13.1 подобрено законодавство	542	43,4
13.2 подобрено образование	382	30,6
13.3 посилна контрола од централната власт (на пр., Агенцијата за државни службеници)	510	40,8
13.4 зголемен мониторинг од НВО-ите	316	25,3
13.5 механизам за поплаки од страна на граѓаните	307	24,6
13.6 лобирање	175	14
13.7 друго	35	2,8

Графикон 13. На кој начин може да се постигне подобра претставеност на вашата етничка заедница?
50%
40%
30%
20%
10%
0%
13.1
13.2
13.3
13.4
13.5
13.6
13.7
мерка

IV. Резултати од биваријантните анализи

Објаснување за табелите: Вкрстувањето (crosstabulation) на варијаблите со варијаблата етничка заедница во делот IV следи единствен формат – потоа поддржан со графикони.

а) Одлево на десно во табелата се наоѓаат колони што го делат населението според етничката заедница.

б) Од горе кон долу во табелата се наоѓаат различните понудени одговори за секое прашање.

в) Секоја колона обезбедува пресек на одговорите за секоја етничка заедница, изразено како во број на испитаници така и во процент од вкупниот број испитаници што ѝ припаѓаат на таа категорија. Ќе ја искористиме табелата 14, која се наоѓа подолу, за да го илустрираме тоа. Четвртата колона одлево, која е означена со „македонска“, покажува дека за вкупно 181 испитаници што ѝ припаѓаат на македонската етничка заедница, пресекот на одговори е следен:

-40/181 или 22,1% одбраа да одговорат: „се применува“;

-56/181 или 30,9% одбраа да одговорат: „делумно се применува“;

-13/181 или 7,2% одбраа да одговорат: „неутрално“;

-19/181 или 10,5% одбраа да одговорат: „делумно не се применува“;

-40/181 или 22,1% одбраа да одговорат: „не се применува“;

-13/181 или 7,2% одбраа да одговорат: „не знам“;

- Најдолната ќелија на колоната покажува дека дека 181 испитаник е = 100%.

г) Секој ред покажува колку испитаници, според етничката заедница, имаат избрано еден одреден одговор. Користејќи го одговорот (опцијата) „се применува“, повторно за илустрација во табелата 14, може да се види дека од вкупно 1264 испитаници што го одговориле прашањето, 125 посочиле дека „се применува“. Од овие 125 испитаници:

-40 ѝ припаѓаат на македонската етничка заедница;

-12 ѝ припаѓаат на албанската етничка заедница;

-7 ѝ припаѓаат на турската етничка заедница;

-35 ѝ припаѓаат на влашката етничка заедница;

-11 ѝ припаѓаат на српската етничка заедница;

-5 ѝ припаѓаат на ромската етничка заедница;

-15 ѝ припаѓаат на бошњачката етничка заедница;

14-17. Примена на начелото на соодветна и правична застапеност

14. Нераководни работни места во органите на државната власт (министерства, судови, јавна администрација, итн.)

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:

- ако се соберат испитаниците што одговориле „се применува“ и „делумно се применува“, Македонците и Власите имаат најголем број позитивни одговори – 53% и 51,2%, соодветно, Албанците се далеку трети со 38%;
- ако се соберат испитаниците што одговориле „не се применува“ и „делумно не се применува“, Ромите и Бошњаците имаат најмногу негативни одговори – 55,3% и 40,6%, соодветно, блиску до Бошњаците се Турците и Србите со 38,4% и 37,5%, соодветно;
- кога станува збор за тоа кои етнички заедници најчесто го избрале одговорот „се применува“, повторно Македонците и Власите се со најпозитивни одговори со 22,1% и 19,3%, соодветно – што е двапати повеќе од просекот за целиот примерок (9,9%); сите други етнички заедници осцилираат меѓу 2,8% и 8,3%;
- кога станува збор за тоа кои етнички заедници најчесто го избрале одговорот „не се применува“, најнегативни одговори имаат Ромите и Турците, со 40,2% и 30,6%, соодветно – при што Ромите се далеку над просекот за целиот примерок (24,4%); сите други етнички заедници осцилираат меѓу 17,9% и 22,7%.

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и одговорите дадени во ова прашање. Иако беше утврдена статистички значајна разлика во мислењата во зависност од етничката заедница [X^2 (30)=192.058, p<0.5], поврзаноста (association) меѓу етничката заедница на испитаникот и неговиот одговор останува многу слаба, со оглед на тоа што дозволува само 6,5% намалување на грешката при предвидување на одговорот.

Табела 14. Колку, според вас, начелото на соодветна и правична застапеност се применува во органите на државната власт на нераководните работни места во однос на припадниците на вашата етничка заедница?

(одговори поделени според етничката заедница)

			етничка заедница							вкупно
			македонска	албанска	турска	влашка	српска	ромска	бошњачка	
централна власт / нераководни работни места	**се применува**	број	40	12	7	35	11	5	15	125
		% во етничка заедница	22,1%	6,5%	3,9%	19,3%	6,1%	2,8%	8,3%	9,9%
	делумно се применува	број	56	58	51	56	24	30	40	315
		% во етничка заедница	30,9%	31,5%	28,3%	30,9%	13,4%	16,8%	22,2%	24,9%
	неутрално	број	13	35	27	21	40	14	29	179
		% во етничка заедница	7,2%	19,0%	15,0%	11,6%	22,3%	7,8%	16,1%	14,2%
	делумно не се применува	број	19	27	32	16	35	27	39	195
		% во етничка заедница	10,5%	14,7%	17,8%	8,8%	19,6%	15,1%	21,7%	15,4%
	не се применува	број	40	34	55	41	32	72	34	308
		% во етничка заедница	22,1%	18,5%	30,6%	22,7%	17,9%	40,2%	18,9%	24,4%
	не знам	број	13	18	8	12	37	31	23	142
		% во етничка заедница	7,2%	9,8%	4,4%	6,6%	20,7%	17,3%	12,8%	11,2%
вкупно		број	181	184	180	181	179	179	180	1264
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Графикон 14. Процент на испитаници што сметаат дека начелото на соодветна и правична застапеност се применува / не се применува во однос на припадниците нивната етничка заедница во органите на државната власт на нераководните работни места
(одговори поделени според етничката заедница)

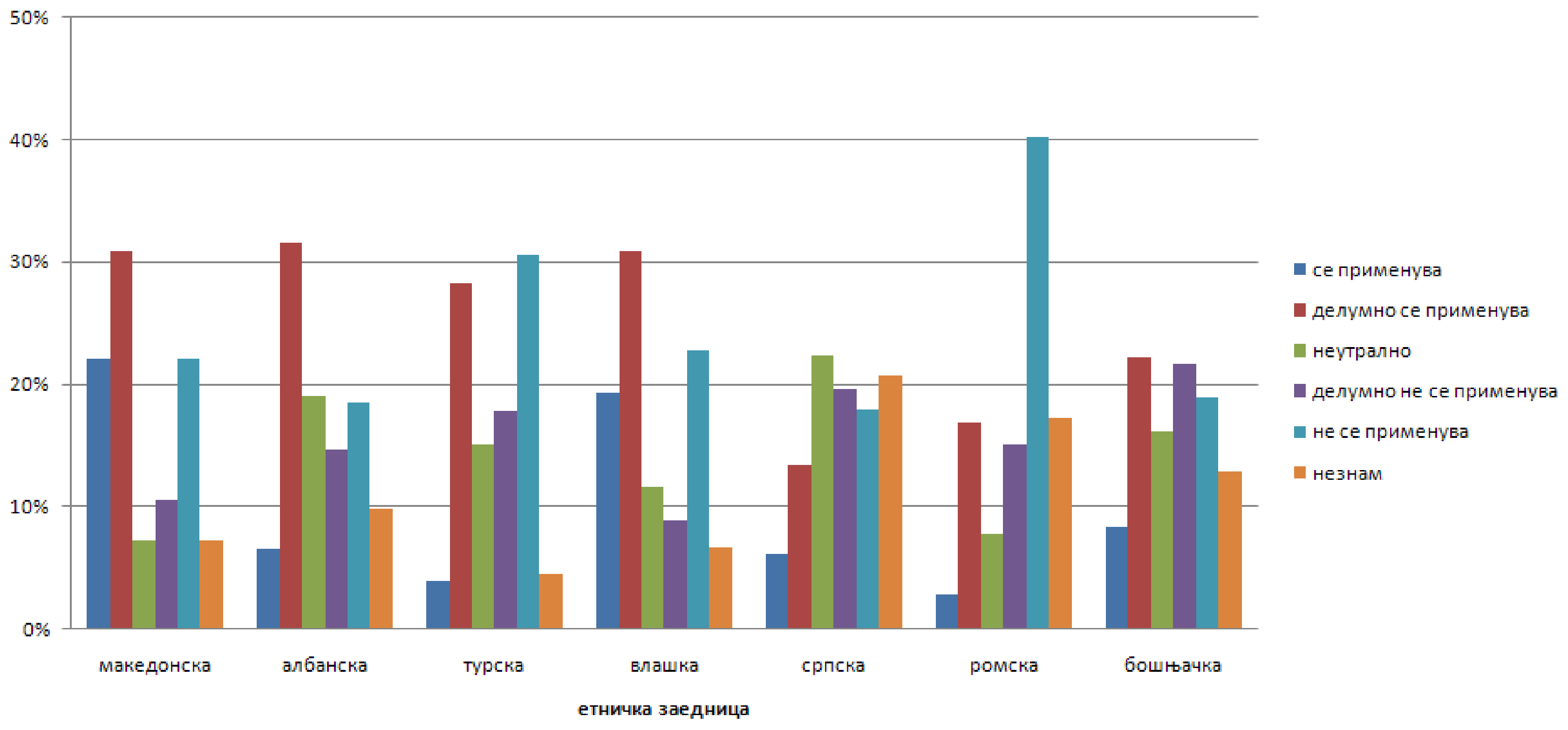

15. Раководни работни места во органите на државната власт (министерства, судови, јавна администрација, итн.)

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:

- ако се соберат испитаниците што одговориле „се применува“ и „делумно се применува“, Македонците и Власите имаат најпозитивни одговори со 51,4% и 39,2%, соодветно, Албанците се блиску, трети, со 37,5%;
- ако се соберат испитаниците што одговориле „не се применува“ и „делумно не се применува“, Ромите и Турците се со најнегативни одговори – 57,9% и 55%, соодветно, далеку втори – но, сепак, со висок процент – се Власите и Бошњаците со 46,4% и 42,3%, соодветно;
- кога станува збор за тоа кои етнички заедници најчесто го избрале одговорот „се применува“, Македонците и Власите се со најпозитивни одговори со 23,8% и 18,2%, соодветно – што е двапати повеќе од просекот за целиот примерок (9,7%); сите други етнички заедници осцилираат меѓу 1,7% и 7,8%;
- кога станува збор за тоа кои етнички заедници најчесто го избрале одговорот „не се применува“, најнегативни се одговорите на Ромите, Власите и Турците со 47,2%, 30,4% и 29,4%, соодветно – при што Ромите се далеку над просекот за целиот примерок (27,9%); сите други етнички заедници осцилираат меѓу 20,1%% и 25,6%.

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и одговорите дадени на ова прашање. Иако беше утврдена статистички значајна разлика во мислењата во зависност од етничката заедница [X^2 (30)=201.061, p<0.5], поврзаноста (association) меѓу етничката заедница на испитаникот и неговиот одговор останува многу слаба, со оглед на тоа што дозволува само 4% намалување на грешката при предвидување на одговорот.

Табела 15. Колку, според вас, начелото на соодветна и правична застапеност се применува во органите на државната власт на раководните работни места во однос на припадниците на вашата етничка заедница?
(одговори поделени според етничката заедница)

			етничка заедница							вкупно
			македонска	албанска	турска	влашка	српска	ромска	бошњачка	
централна власт / раководни работни места	се применува	број	43	9	9	33	12	3	14	123
		% во етничка заедница	23,8%	4,9%	5,0%	18,2%	6,7%	1,7%	7,8%	9,7%
	делумно се применува	број	50	60	38	38	41	28	36	291
		% во етничка заедница	27,6%	32,6%	21,1%	21,0%	22,9%	15,7%	20,0%	23,0%
	неутрално	број	14	46	27	13	38	14	34	186
		% во етничка заедница	7,7%	25,0%	15,0%	7,2%	21,2%	7,9%	18,9%	14,7%
	делумно не се применува	број	19	18	46	29	28	19	30	189
		% во етничка заедница	10,5%	9,8%	25,6%	16,0%	15,6%	10,7%	16,7%	15,0%
	не се применува	број	39	37	53	55	39	84	46	353
		% во етничка заедница	21,5%	20,1%	29,4%	30,4%	21,8%	47,2%	25,6%	27,9%
	не знам	број	16	14	7	13	21	30	20	121
		% во етничка заедница	8,8%	7,6%	3,9%	7,2%	11,7%	16,9%	11,1%	9,6%
вкупно		број	181	184	180	181	179	178	180	1263
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Графикон 15. Процент на испитаници што сметаат дека начелото на соодветна и правична застапеност се применува / не се применува во однос на припадниците нивната етничка заедница во органите на државната власт на раководните работни места
(одговори поделени според етничката заедница)

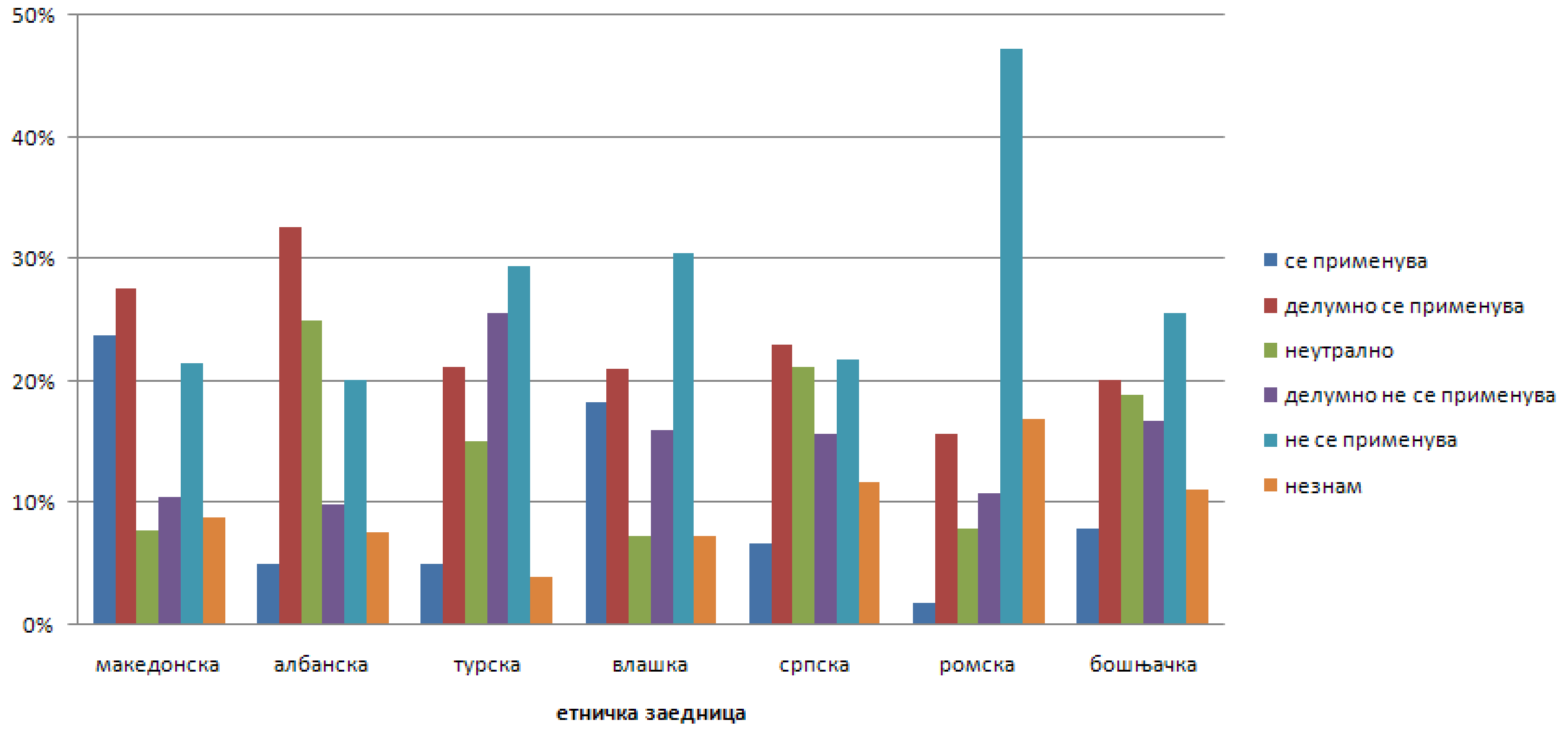

16. Нераководни работни места во општината (општинска администрација, општински јавни претпријатија, училишта, градинки, итн.)

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:

- ако се соберат испитаниците што одговориле „се применува“ и „делумно се применува“, Македонците и Власите се со најпозитивни одговори – 47,2% и 43,1%, соодветно, следуваат Бошњаците и Турците со 37,2% и 35%, соодветно;
- ако се соберат испитаниците што одговориле „не се применува“ и „делумно не се применува“, Ромите и Албанците се со најнегативни одговори – 61,8% и 46,2%, соодветно, следуваат Турците и Србите со 42,3% и 40,3%, соодветно;
- кога станува збор за тоа кои етнички заедници најчесто го избрале одговорот „се применува“, Власите, Македонците и Бошњаците се „најпозитивни“ со 18,3%, 16% и 13,3%, соодветно – Власите и Македонците се околу двапати повеќе од просекот (9,5%); сите други етнички заедници осцилираат меѓу 2,2% и 7,8%;
- кога станува збор за тоа кои етнички заедници најчесто го избрале одговорот „не се применува“, со најнегативни одговори се Ромите со 47,8% – при што Ромите се далеку над просекот за целиот примерок (27,4%); сите други етнички заедници осцилираат меѓу 18,3% и 28,8%.

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и одговорите дадени во ова прашање. Иако беше утврдена статистички значајна разлика во мислењата во зависност од етничката заедница [X^2 (30)=126.879, $p<0.5$], поврзаноста (association) меѓу етничката заедница на испитаникот и неговиот одговор останува многу слаба, со оглед на тоа дека дозволува само 3,1% намалување на грешката при предвидување на одговорот.

Табела 16. Колку, според вас, начелото на соодветна и правична застапеност се применува во вашата општина на нераководните работни места во однос на припадниците на вашата етничка заедница?
(одговори поделени според етничката заедница)

			етничка заедница							вкупно
			македонска	албанска	турска	влашка	српска	ромска	бошњачка	
локална власт / нераководни работни места	се применува	број	29	7	9	33	14	4	24	120
		% во етничка заедница	16,0%	3,8%	5,0%	18,3%	7,8%	2,2%	13,3%	9,5%
	делумно се применува	број	49	42	54	52	35	27	43	302
		% во етничка заедница	27,1%	22,8%	30,0%	28,9%	19,6%	15,2%	23,9%	23,9%
	неутрално	број	23	35	32	15	38	18	37	198
		% во етничка заедница	12,7%	19,0%	17,8%	8,3%	21,2%	10,1%	20,6%	15,7%
	делумно не се применува	број	22	32	28	23	35	25	23	188
		% во етничка заедница	12,2%	17,4%	15,6%	12,8%	19,6%	14,0%	12,8%	14,9%
	не се применува	број	46	53	48	44	37	85	33	346
		% во етничка заедница	25,4%	28,8%	26,7%	24,4%	20,7%	47,8%	18,3%	27,4%
	не знам	број	12	15	9	13	20	19	20	108
		% во етничка заедница	6,6%	8,2%	5,0%	7,2%	11,2%	10,7%	11,1%	8,6%
Вкупно		број	181	184	180	180	179	178	180	1262
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Графикон 16. Процент на испитаници што сметаат дека начелото на соодветна и правична застапеност се применува / не се применува во однос на припадниците нивната етничка заедница во нивната општина на нераководните работни места
(одговори поделени според етничката заедница)

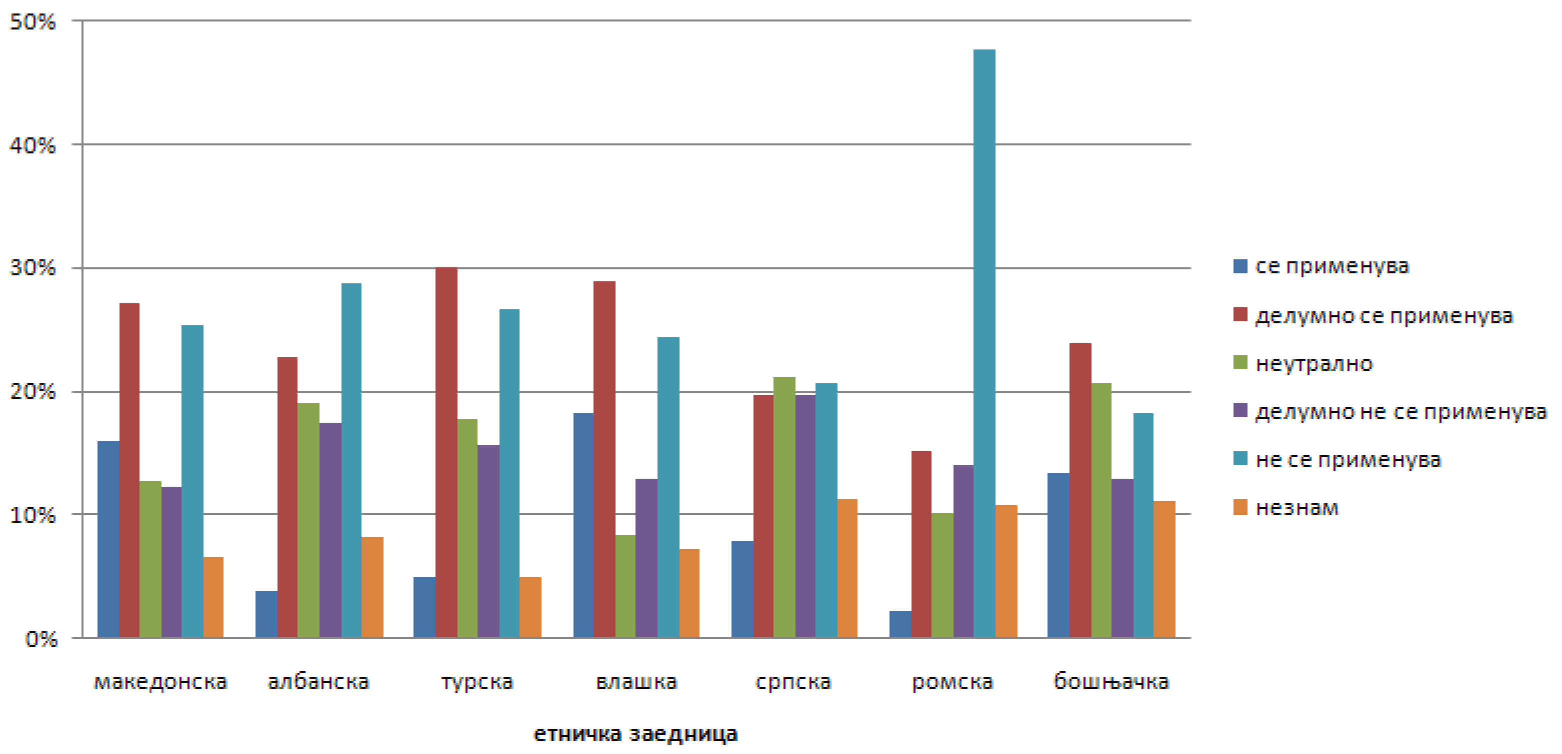

17. Раководни работни места во општината (општинска администрација, општински јавни претпријатија, училишта градинки итн)

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:

- ако се соберат испитаниците што одговориле „се применува“ и „делумно се применува“, Србите и Македонците имаат најпозитивни одговори со 47,5% и 39,3%, соодветно, следуваат Власите и Бошњаците со 34,7% и 33,9%, соодветно;
- ако се соберат испитаниците што одговориле „не се применува“ и „делумно не се применува“, Ромите, Турците и Власите се со најнегативни одговори со 68%, 52,5% и 50,8%, соодветно, следуваат Албанците и Македонците со 44,8% и 42,6%, соодветно;
- кога станува збор за тоа кои етнички заедници најчесто го избрале одговорот „се применува“, Србите, Македонците и Власите се „најпозитивни“ со 17,9%, 15,5% и 14%, соодветно – Србите се околу двапати над просекот (9,5%); сите други етнички заедници осцилираат меѓу 1,7 и 8,3%;
- кога станува збор за тоа кои етнички заедници најчесто го избрале одговорот „не се применува“, најнегативни се Ромите и Власите со 50,6% и 37,4% – при што Ромите се далеку над просекот за целиот примерок (30,7%); сите други етнички заедници осцилираат меѓу 20,1 и 31,3%.

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и одговорите дадени на ова прашање. Иако беше утврдена статистички значајна разлика во мислењата во зависност од етничката заедница [X^2 (30)=150.580, p<0.5], поврзаноста (association) меѓу етничката заедница на испитаникот и неговиот одговор останува многу слаба, со оглед на тоа дека дозволува само 3% намалување на грешката при предвидување на одговорот.

Табела 17. Колку, според вас, начелото на соодветна и правична застапеност се применува во вашата општина на раководните работни места во однос на припадниците на вашата етничка заедница?
(одговори поделени според етничката заедница)

			етничка заедница							вкупно
			македонска	албанска	турска	влашка	српска	ромска	бошњачка	
локална власт / раководни работни места	се применува	број	28	11	5	25	32	3	15	119
		% во етничка заедница	15,5%	6,0%	2,8%	14,0%	17,9%	1,7%	8,3%	9,5%
	делумно се применува	број	43	42	37	37	53	15	46	273
		% во етничка заедница	23,8%	23,0%	20,7%	20,7%	29,6%	8,4%	25,6%	21,7%
	неутрално	број	20	36	34	16	23	15	38	182
		% во етничка заедница	11,0%	19,7%	19,0%	8,9%	12,8%	8,4%	21,1%	14,5%
	делумно не се применува	број	34	25	38	24	20	31	26	198
		% во етничка заедница	18,8%	13,7%	21,2%	13,4%	11,2%	17,4%	14,4%	15,7%
	не се применува	број	43	57	56	67	36	90	37	386
		% во етничка заедница	23,8%	31,1%	31,3%	37,4%	20,1%	50,6%	20,6%	30,7%
	не знам	број	13	12	9	10	15	24	18	101
		% во етничка заедница	7,2%	6,6%	5,0%	5,6%	8,4%	13,5%	10,0%	8,0%
вкупно		број	181	183	179	179	179	178	180	1259
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

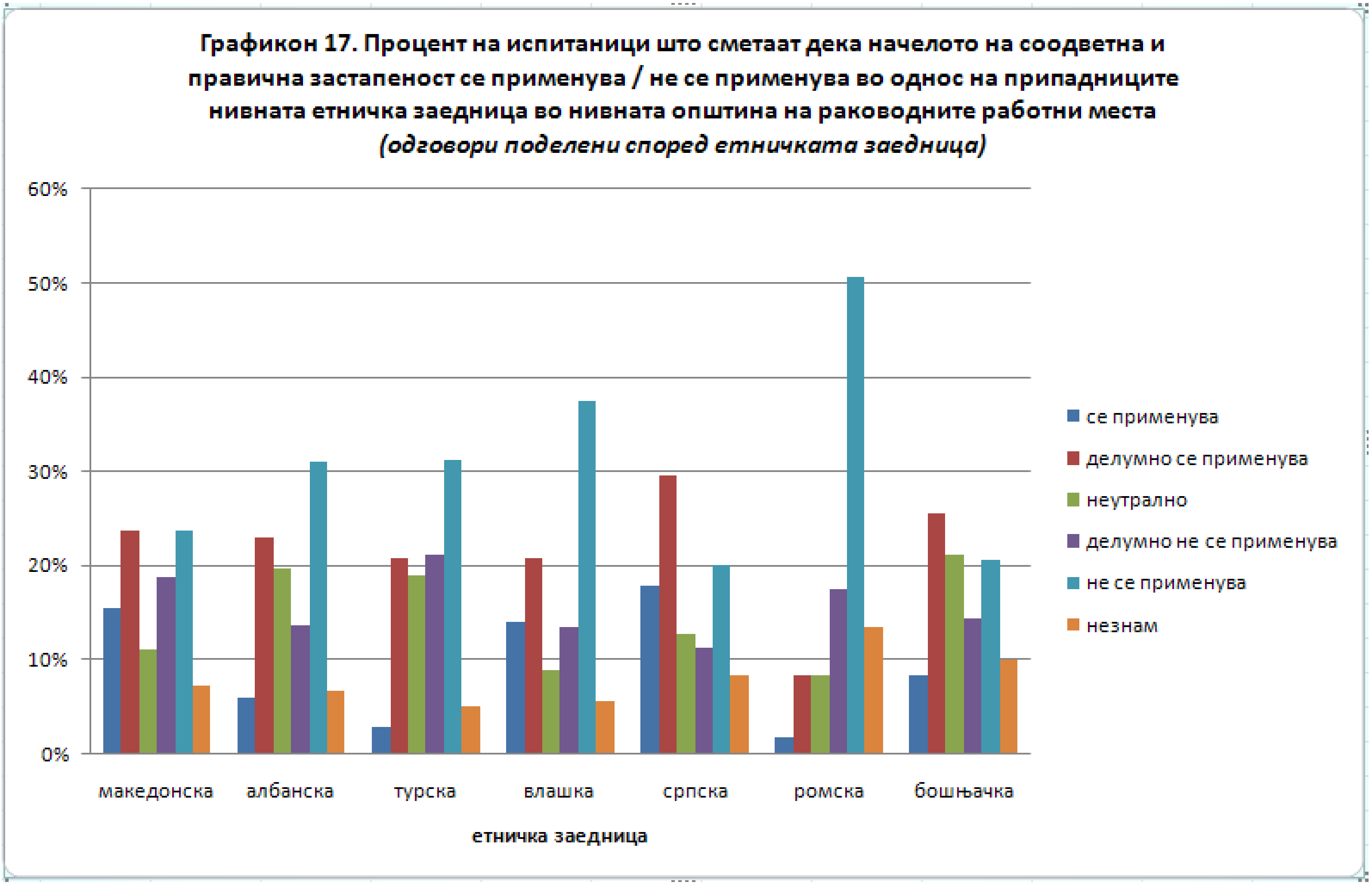
Графикон 17. Процент на испитаници што сметаат дека начелото на соодветна и правична застапеност се применува / не се применува во однос на припадниците нивната етничка заедница во нивната општина на раководните работни места
(одговори поделени според етничката заедница)
60%
50%
40%
30%
20%
10%
0%
македонска
албанска
турска
влашка
српска
ромска
бошњачка
етничка заедница
се применува
делумно се применува
неутрално
делумно не се применува
не се применува
незнам

18- 21. Причини за неприменување на начелото на соодветна и правична застапеност

18. Недостиг на соодветни квалификации

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:

- ако се собере бројот на испитаници што одлучиле да одговорат најважна причина, втора најважна причина и трета најважна причина, *недостигот на соодветни квалификации* севкупно е најважно за Ромите (69); на далечното второ место се Албанците (30), следени од Власите (27) и Турците (25);

- ако се погледне процентот на испитаници во секоја етничка заедница што одговориле најчесто „најважна“, Власите имаат највисок процент (48,1%);

- ако се погледне процентот на испитаници во секоја етничка заедница што одговориле најчесто „трета најважна“, Србите имаат далеку највисок процент (89,5%).

Претпоставките што се бараат за спроведување на crosstabulation chi-square тестот не беа исполнети, затоа тестот не беше спроведен за да се истражи односот меѓу оваа причина за неспроведување на начелото на соодветна и правична застапеност и етничката заедница.

Табела 18. Недостиг на соодветни квалификации *(одговори поделени според етничката заедница)*										
			Етничка заедница							**Вкупно**
			Македонска	**Албанска**	**Турска**	**Влашка**	**Српска**	**Ромска**	**Бошњачка**	
недостиг на соодветни квалификации	**најважна**	број	6	13	10	13	2	29	6	79
		% во етничка заедница	35,3%	43,3%	40,0%	48,1%	10,5%	42,0%	31,6%	38,3%
	втора најважна	број	3	4	5	3	0	13	8	36
		% во етничка заедница	17,6%	13,3%	20,0%	11,1%	0%	18,8%	42,1%	17,5%
	трета најважна	број	8	13	10	11	17	27	5	91
		% во етничка заедница	47,1%	43,3%	40,0%	40,7%	89,5%	39,1%	26,3%	44,2%
вкупно		број	17	30	25	27	19	69	19	206
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

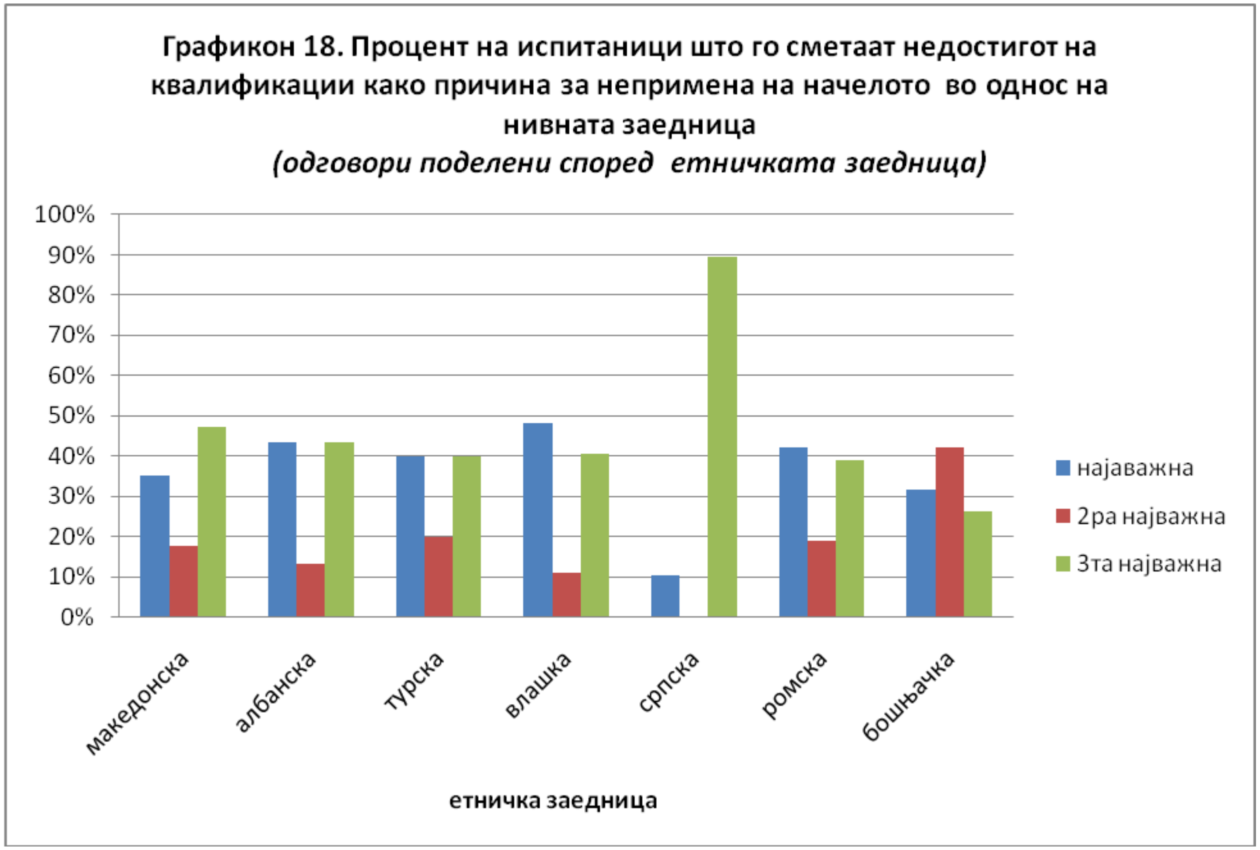
Графикон 18. Процент на испитаници што го сметаат недостигот на квалификации како причина за непримена на начелото во однос на нивната заедница
(одговори поделени според етничката заедница)
100%
90%
80%
70%
60%
50%
40%
30%
20%
10%
0%
македонска
албанска
турска
влашка
српска
ромска
бошњачка
етничка заедница
најаважна
2ра најважна
3та најважна

19. Погрешна партиска припадност

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и графиконот во подолу, може да се забележи дека:

- ако се собере бројот на испитаници што одлучиле да одговорат најважна причина, втора најважна причина и трета најважна причина, *погрешната партиска припадност* е **зачудувачки** најважната причина за *сите* етнички заедници, при што, со исклучок на Бошњаците, разултатите меѓу етничките заедници се блиски: Македонци (67), Албанци (72), Турци (68), Власи (79), Срби (77), Роми (74) и Бошњаци (56);
- ако се погледне процентот на испитаници во секоја етничка заедница што одговориле најчесто „најважна“, Власите имаат највисок процент (55,7%);
- ако се погледне процентот на испитаници во секоја етничка заедница што одговориле најчесто „трета најважна“, Ромите имаат највисок процент (36,5%).

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и мислењата изразени за оваа потенцијална причина за непримена на начелото на соодветна и правична застапеност. Не постојат статистички значајни разлики во мислењата во зависност од етничката група на испитаникот.

Таблела 19. Погрешна партиска припадност
(одговори поделени според етничката заедница)

			етничка заедница							вкупно
			македонска	албанска	турска	влашка	српска	ромска	бошњачка	
погрешна партиска припадност	**најважна**	број	30	34	28	44	37	22	27	222
		% во етничка заедница	44,8%	47,2%	41,2%	55,7%	48,1%	29,7%	48,2%	45,0%
	втора најважна	број	20	22	22	21	24	25	15	149
		% во етничка заедница	29,9%	30,6%	32,4%	26,6%	31,2%	33,8%	26,8%	30,2%
	трета најважна	број	17	16	18	14	16	27	14	122
		% во етничка заедница	25,4%	22,2%	26,5%	17,7%	20,8%	36,5%	25,0%	24,7%
вкупно		број	67	72	68	79	77	74	56	493
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

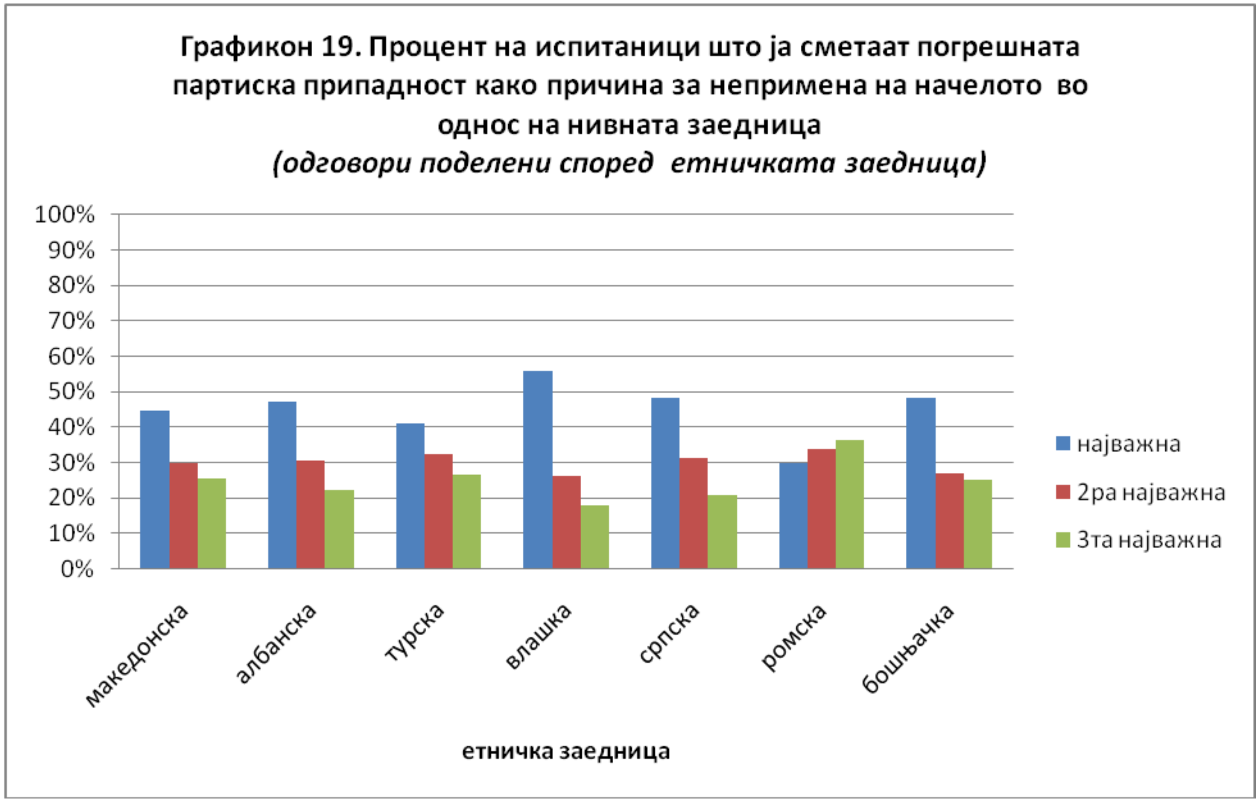
Графикон 19. Процент на испитаници што ја сметаат погрешната партиска припадност како причина за непримена на начелото во однос на нивната заедница
(одговори поделени според етничката заедница)
100%
90%
80%
70%
60%
50%
40%
30%
20%
10%
0%
македонска
албанска
турска
влашка
српска
ромска
бошњачка
етничка заедница
најважна
2ра најважна
3та најважна

20. Неприпадност на политичка партија

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:

- ако се собере бројот на испитаници што одлучиле да одговорат најважна причина, втора најважна причина и трета најважна причина, *неприпадноста на политичка партија*, генерално гледано, е поважна за Ромите (95) и Турците (93); далеку зад овие две етнички заедници се Македонците, Албанците, Власите и Србите, кои имаат близок број на испитаници (од 67 до 68);
- ако се погледне процентот на испитаници во секоја етничка заедница што одговориле најчесто „најважна“, Бошњаците имаат највисок процент (48,1%);
- ако се погледне процентот на испитаници во секоја етничка заедница што одговориле најчесто „трета најважна“, Ромите имаат највисок процент (34,7%).

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и мислењата изразени за оваа потенцијална причина за непримена на начелото на соодветна и правична застапеност. Иако беше утврдена статистички значајна разлика во мислењата во зависност од етничката заедница [X^2 (12)=22.006, p<0.5], поврзаноста (association) меѓу етничката заедница на испитаникот и неговиот одговор останува многу слаба, со оглед на тоа дека дозволува само 8,7% намалување на грешката при предвидување на одговорот.

Табела 20. Неприпадност на политичка партија
(одговори поделени според етничката заедница)

			етничка заедница							вкупно
			македонска	албанска	турска	влашка	српска	ромска	бошњачка	
неприпадност на политичка партија	**најважна**	број	22	26	43	24	23	35	25	198
		% во етничка заедница	29,7%	38,8%	46,2%	30,8%	31,5%	36,8%	48,1%	37,2%
	втора најважна	број	33	28	27	28	35	27	13	191
		% во етничка заедница	44,6%	41,8%	29,0%	35,9%	47,9%	28,4%	25,0%	35,9%
	трета најважна	број	19	13	23	26	15	33	14	143
		% во етничка заедница	25,7%	19,4%	24,7%	33,3%	20,5%	34,7%	26,9%	26,9%
вкупно		број	74	67	93	78	73	95	52	532
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

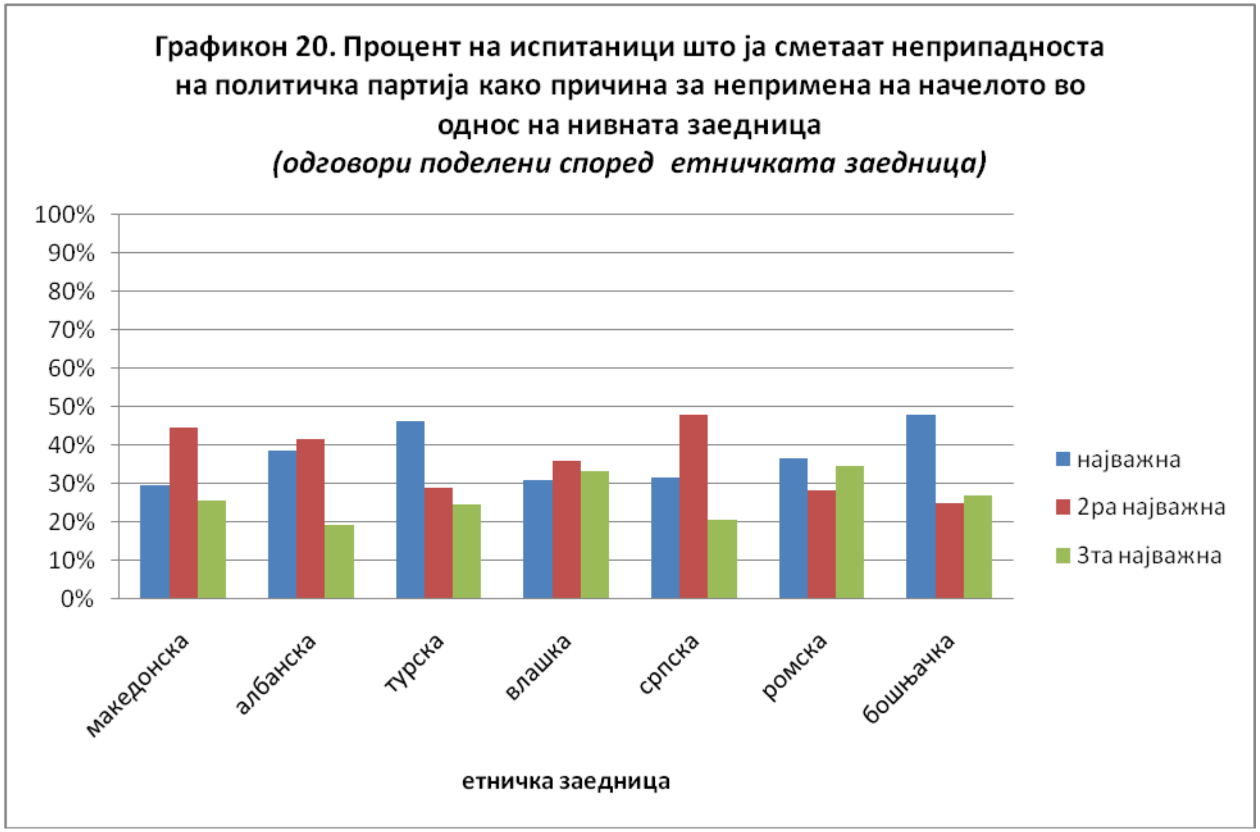
Графикон 20. Процент на испитаници што ја сметаат неприпадноста на политичка партија како причина за непримена на начелото во однос на нивната заедница
(одговори поделени според етничката заедница)
100%
90%
80%
70%
60%
50%
40%
30%
20%
10%
0%
македонска
албанска
турска
влашка
српска
ромска
бошњачка
етничка заедница
најважна
2ра најважна
3та најважна

21. Недостиг на врски (семејни, пријателски, итн.)

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:

- ако се собере бројот на испитаници што одлучиле да одговорат најважна причина, втора најважна причина и трета најважна причина, *недостигот на врски* е далеку најбитна причина за Ромите (104), втори се Турците (88), а сите други етнички групи осцилираат во опсегот меѓу 56 и 68;
- ако се погледне процентот на испитаниците во секоја етничка заедница што одговориле најчесто „најважна“, Ромите имаат највисок процент (37,5%);
- ако се погледне процентот на испитаниците во секоја етничка заедница што одговориле најчесто „трета најважна“, Македонците имаат највисок процент (36,8%).

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и мислењата изразени за оваа потенцијална причина за непримена на начелото на соодветна и правична застапеност. Не постојат статистички значајни разлики во мислењата во зависност од етничката група на испитаникот.

Табела 21. Недостиг на врски (семејни, пријателски...) *(одговори поделени според етничката заедница)*										
			Етничка заедница							**вкупно**
			македонска	**албанска**	**турска**	**влашка**	**српска**	**ромска**	**бошњачка**	
Недостиг на врски (семејни, пријателски...)	**најважна**	број	25	23	32	23	23	39	18	183
		% во етничка заедница	36,8%	34,8%	36,4%	33,8%	35,4%	37,5%	32,1%	35,5%
	втора најважна	број	18	21	31	23	19	43	21	176
		% во етничка заедница	26,5%	31,8%	35,2%	33,8%	29,2%	41,3%	37,5%	34,2%
	трета најважна	број	25	22	25	22	23	22	17	156
		% во етничка заедница	36,8%	33,3%	28,4%	32,4%	35,4%	21,2%	30,4%	30,3%
вкупно		број	68	66	88	68	65	104	56	515
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Графикон 21. Процент на испитаници што го сметаат недостигот на врски како причина за непримена на начелото во однос на нивната заедница
(одговори поделени според етничката заедница)
100%
90%
80%
70%
60%
50%
40%
30%
20%
10%
0%
најважна
2ра најважна
3та најважна
македонска
албанска
турска
влашка
српска
ромска
бошњачка
етничка заедница

22-25. Извори на информации

22. Медиуми

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:

- ако се земат предвид процентите на испитаниците во секоја етничка заедница што се имаат изјаснето дека *медиумите* се нивниот извор на информации за соодветната и правична застапеност на нивната заедница:

- овој извор на информации најмногу е користен од страна на Власите (77,9%), а најмалку од Ромите (68,2%), процентуалниот опсег меѓу овие двата краја е тесен; другите етнички заедници осцилираат меѓу 77% и 69,1%;
- земајќи ги предвид само одговорите со „да“ за сите извори на информации и од сите етнички заедници, *медиумите* – споредено со семејството, пријателите и колегите, се рангирани како прв најважен извор на информации.

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и користењето на медиумите како извор на информации за соодветната и правична застапеност. Не постојат статистички значајни разлики во користењето на медиумите во зависност од етничката група на испитаникот.

Табела 22. Медиумите како извор на информации (одговори поделени според етничката заедница)										
			етничка заедница							вкупно
			македонска	албанска	турска	влашка	српска	ромска	бошњачка	
медиумите како извор на информации	да	број	125	129	129	141	137	122	138	921
		% во етничка заедница	69,1%	70,9%	72,1%	77,9%	77,0%	68,2%	76,7%	73,1%
	не	број	56	53	50	40	41	57	42	339
		% во етничка заедница	30,9%	29,1%	27,9%	22,1%	23,0%	31,8%	23,3%	26,9%
вкупно		број	181	182	179	181	178	179	180	1260
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Графикон 22. Процент на испитаници што ги користат медиумите како извор на информации
(одговори поделени според етничката заедница)

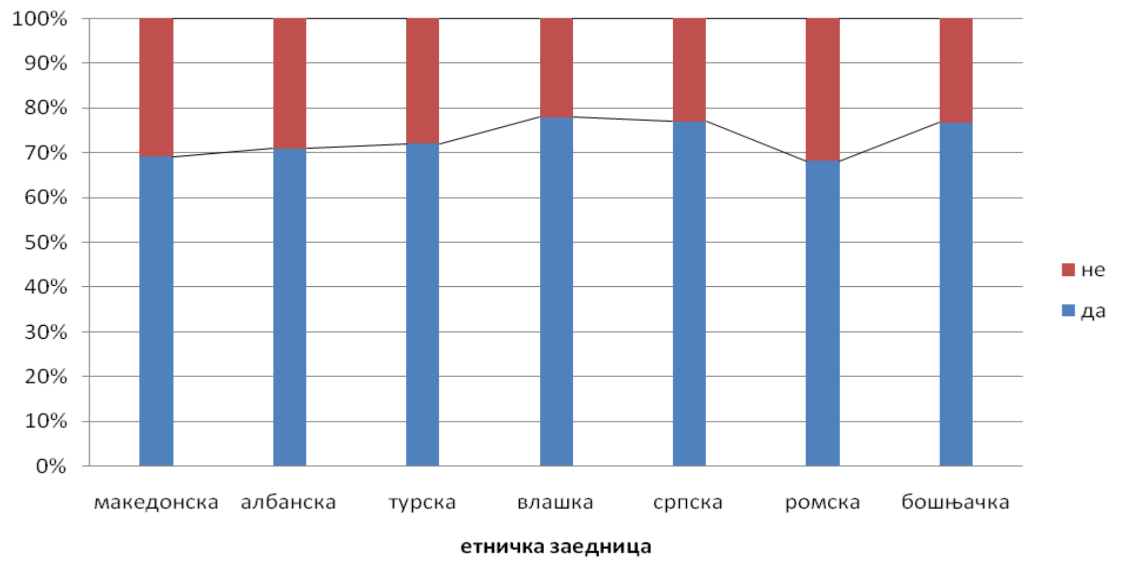

23. Семејство

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:
- ако се земат предвид процентите на испитаниците во секоја етничка заедница што се имаат изјаснето дека *семејството* е нивниот извор на информации за соодветната и правична застапеност на нивната заедница:

- овој извор на информации најмногу е користен од страна на Албанците (41,8%), а најмалку од Власите (14,4%), процентуалниот опсег меѓу овие два краја е широк; другите етнички заедници осцилираат меѓу 35,4% и 19%;
- земајќи ги предвид само одговорите со „да“ за сите извори на информации и од сите етнички заедници, *семејството* – споредено со медиумите, пријателите и колегите, е рангирано како трет најважен извор на информации.

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и користењето на семејството како извор на инфорамации за соодветната и правична застапеност. Постојат статистички значајни разлики во користењето на семејството како извор на информации во зависност од етничката група на испитаникот [$X2(6)=48.821$, $P<.05$]. Lambda е 0. Cramer’s V е .197, што значи дека силината на поврзаноста (association) меѓу двете варијабли е слаба.

Табела 23. Семејството како извор на информации *(одговори поделени според етничката заедница)*										
			етничка заедница							**вкупно**
			македонска	**албанска**	**турска**	**влашка**	**српска**	**ромска**	**бошњачка**	
семејството како извор на информации	**да**	број	44	76	46	26	63	34	44	333
		% во етничка заедница	24,3%	41,8%	25,7%	14,4%	35,4%	19,0%	24,4%	26,4%
	не	број	137	106	133	155	115	145	136	927
		% во етничка заедница	75,7%	58,2%	74,3%	85,6%	64,6%	81,0%	75,6%	73,6%
вкупно		број	181	182	179	181	178	179	180	1260
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Графикон 23. Процент на испитаници што го користат семејството како извор на информации
(одговори поделени според етничката заедница)

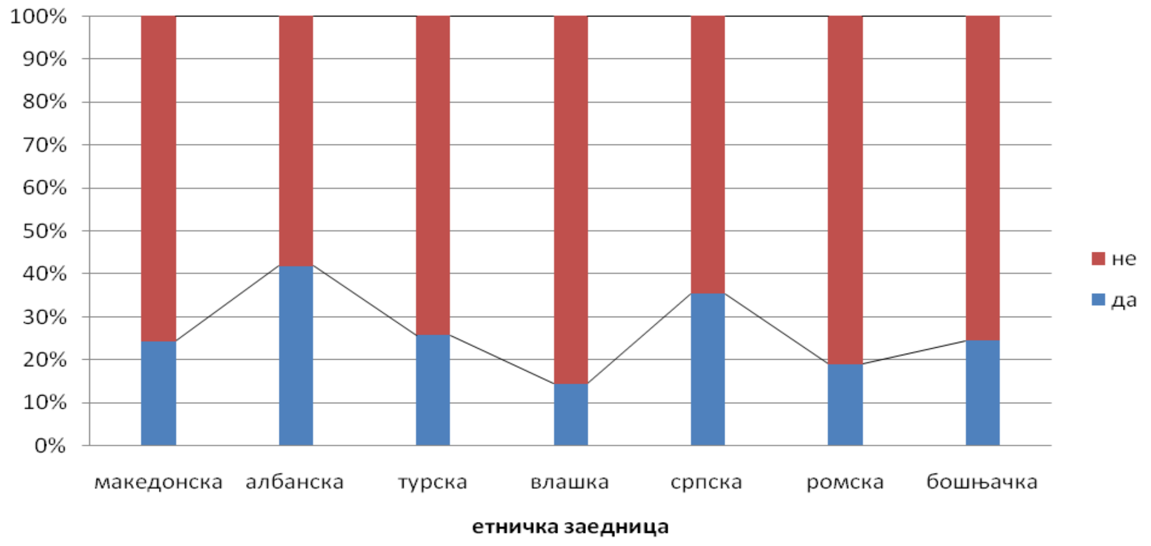

24. Пријатели

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:

- ако се земат предвид процентите на испитаниците во секоја етничка заедница што се имаат изјаснето дека *пријателите* се нивниот извор на информации за соодветната и правична застапеност на нивната заедница:

- овој извор на информации најмногу е користен од страна на Србите (51,7%), а најмалку од Албанците (37,4%), процентуалниот опсег меѓу овие два краја е релативно тесен; другите етнички заедници осцилираат меѓу 37,8% и 49,7%;
- земајќи ги предвид само „да“ одговорите за сите извори на информации и од сите етнички заедници, *пријателите* – споредено со медиумите, семејството и колегите, се рангирани како *втор* најважен извор на информации.

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и користењето на пријателите како извор на информации за соодветната и правична застапеност. Иако беа утврдени статистички значајни разлики во користењето на пријателите како извор на информации во зависност од етничката група на испитаникот [$X2(6)=13.911$, $P<.05$], поврзаноста (association) меѓу етничката заедница на испитаникот и неговиот одговор останува многу слаба, со оглед на тоа дека дозволува само 1,1% намалување на грешката при предвидувањето на одговорот.

Табела 24. Пријателите како извор на информации *(одговори поделени според етничката заедница)*										
			етничка заедница							**вкупно**
			македонска	**албанска**	**турска**	**влашка**	**српска**	**ромска**	**бошњачка**	
пријателите како извор на информации	**да**	број	81	68	82	88	92	89	68	568
		% во етничка заедница	44,8%	37,4%	45,8%	48,6%	51,7%	49,7%	37,8%	45,1%
	не	број	100	114	97	93	86	90	112	692
		% во етничка заедница	55,2%	62,6%	54,2%	51,4%	48,3%	50,3%	62,2%	54,9%
вкупно		број	181	182	179	181	178	179	180	1260
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Графикон 24. Процент на испитаници што ги користат пријателите како извор на информации
(одговори поделени според етничката заедница)

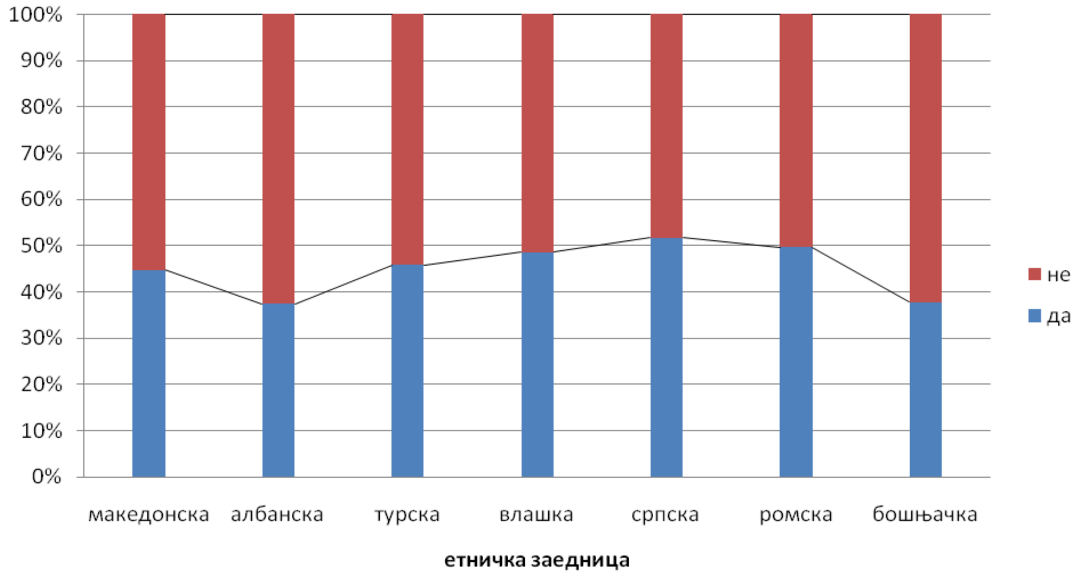

25. Колеги

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:

- ако се земат предвид процентите на испитаниците во секоја етничка заедница што се имаат изјаснето дека *колегите* се нивниот извор на информации за соодветната и правична застапеност на нивната заедница:

- овој извор на информации најмногу е користен од страна на Власите (24,3%), а најмалку од Ромите (10,1%), процентуалниот опсег меѓу овие двата краја е релативно тесен; другите групи осцилираат меѓу 16,6% и 12,8%;
- земајќи ги предвид само „да“ одговорите за сите извори на информации и од сите етнички заедници, *колегите* – споредено со медиумите, семејството и пријателите, се рангирани како *четврти* најважен извор на информации.

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и користењето на колегите како извор на информации за соодветната и правична застапеност. Постојат статистички значајни разлики во користењето на колегите како извор на информации во зависност од етничката група на испитаникот [$X2(6)=16.367$, $P<.05$]. Lambda е 0. Cramer’s V е .114, што значи дека силината на поврзаноста (association) меѓу двете варијабли е многу слаба.

Табела 25. Колегите како извор на информации *(одговори поделени според етничката заедница)*										
			етничка заедница							**вкупно**
			македонска	**албанска**	**турска**	**влашка**	**српска**	**ромска**	**бошњачка**	
колегите како извор на информации	**да**	број	30	25	29	44	30	18	23	199
		% во етничка заедница	16,6%	13,7%	16,2%	24,3%	16,9%	10,1%	12,8%	15,8%
	не	број	151	157	150	137	148	161	157	1061
		% во етничка заедница	83,4%	86,3%	83,8%	75,7%	83,1%	89,9%	87,2%	84,2%
вкупно		број	181	182	179	181	178	179	180	1260
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

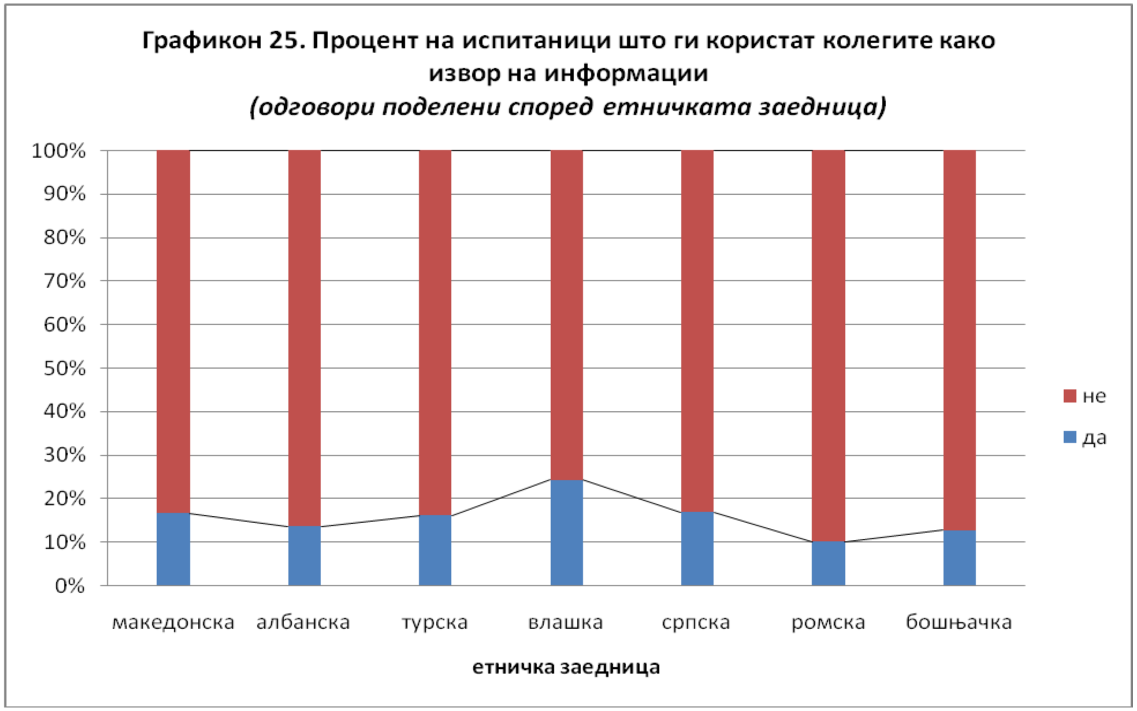

26-31. Начини за подобрување на примената на начелото на соодветна и правична застапеност

26. Подобрено законодавство

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:
- ако се земат предвид процентите на испитаниците во секоја етничка заедница што сметаат дека *подобреното законодавство* е начин да се постигне подобра претставеност на нивната етничка заедница:

- овој начин за подобрување на состојбата најмногу е посочен од страна на Бошњаците (53,4%), а најмалку од страна на Албанците (32,4%), проценталниот опсег меѓу овие два краја е широк (21%); другите групи осцилираат меѓу 49,4% и 38,3%;
- земајќи ги предвид само „да“ одговорите од сите етнички заедници, *подобреното законодавство* (споредено со подобреното образование, посилната контрола од централната власт, зголемениот мониторинг од НВО, механизмот за поплаки од страна на граѓаните и лобирањето), е рангирано како *прв* најважен начин за подобрување на состојбата.

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и подобреното законодавство како начин да се постигне подобра претставеност на етничката заедница на испитаниците. Иако беа утврдени статистички значајни разлики во мислењата во зависност од етничката група на испитаникот [$X^2(6)=21.058$, $P<.05$], поврзаноста (association) меѓу етничката заедница на испитаникот и неговиот одговор останува многу слаба, со оглед на тоа дека дозволува само 2,2% намалување на грешката при предвидувањето на одговорот.

Табела 26. Подобрено законодавство (одговори поделени според етничката заедница)										
			етничка заедница							**вкупно**
			македонска	**албанска**	**турска**	**влашка**	**српска**	**ромска**	**бошњачка**	
подобрено законодавство	**да**	број	89	58	81	81	67	71	95	542
		% во етничка заедница	49,4%	32,4%	45,8%	44,8%	38,3%	39,9%	53,4%	43,4%
	не	број	91	121	96	100	108	107	83	706
		% во етничка заедница	50,6%	67,6%	54,2%	55,2%	61,7%	60,1%	46,6%	56,6%
вкупно		број	180	179	177	181	175	178	178	1248
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Графикон 26. Процент на испитаници што сметаат дека со подобрено законодавство може да се постигне подобра преставеност на нивната етничка заедница
(одговори поделени според етничката заедница)

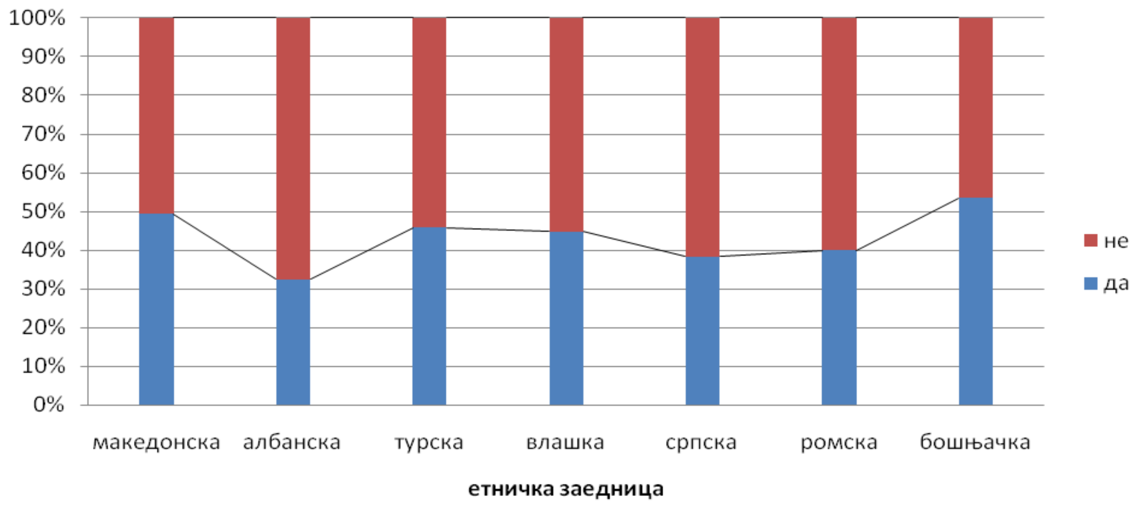

27. Подобрено образование

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:
- ако се земат предвид процентите на испитаници во секоја етничка заедница што сметаат дека *подобреното образование* е начин да се постигне подобра претставеност на нивната етничка заедница:

- овој начин за подобрување на состојбата најмногу е посочен од страна на Ромите (42,7%), а најмалку од страна на Србите (24%), проценталниот опсег меѓу овие два краја е релативно широк (18,7%); другите групи осцилираат меѓу 34,5% и 25,3%;
- земајќи ги предвид само „да“ одговорите од сите етнички заедници, *подобреното образование* (споредено со подобреното законодавство, посилната контрола од централната власт, зголемениот мониторинг од НВО, механизмот за поплаки од страна на граѓаните и лобирањето) е рангирано како *трет* најважен начин за подобрување на состојбата.

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и подобреното образование како начин да се постигне подобра претставеност на етничката заедница на испитаниците. Беа утврдени статистички значајни разлики во мислењата во зависност од етничката група на испитаникот [$X^2(6)=21.748$, $P<.05$]. Lambda е 0. Cramer’s V е .132, што значи дека силината на поврзаноста (association) меѓу двете варијабли е многу слаба.

Табела 27. Подобрено образование (одговори поделени според етничката заедница)										
			етничка заедница							вкупно
			македонска	албанска	турска	влашка	српска	ромска	бошњачка	
подобрено образование	да	број	48	59	61	51	42	76	45	382
		% во етничка заедница	26,7%	33,0%	34,5%	28,2%	24,0%	42,7%	25,3%	30,6%
	не	број	132	120	116	130	133	102	133	866
		% во етничка заедница	73,3%	67,0%	65,5%	71,8%	76,0%	57,3%	74,7%	69,4%
вкупно		број	180	179	177	181	175	178	178	1248
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Графикон 27. Процент на испитаници што сметаат дека со подобрено образование може да се постигне подобра претставеност на нивната етничка заедница
(одговори поделени според етничката заедница)

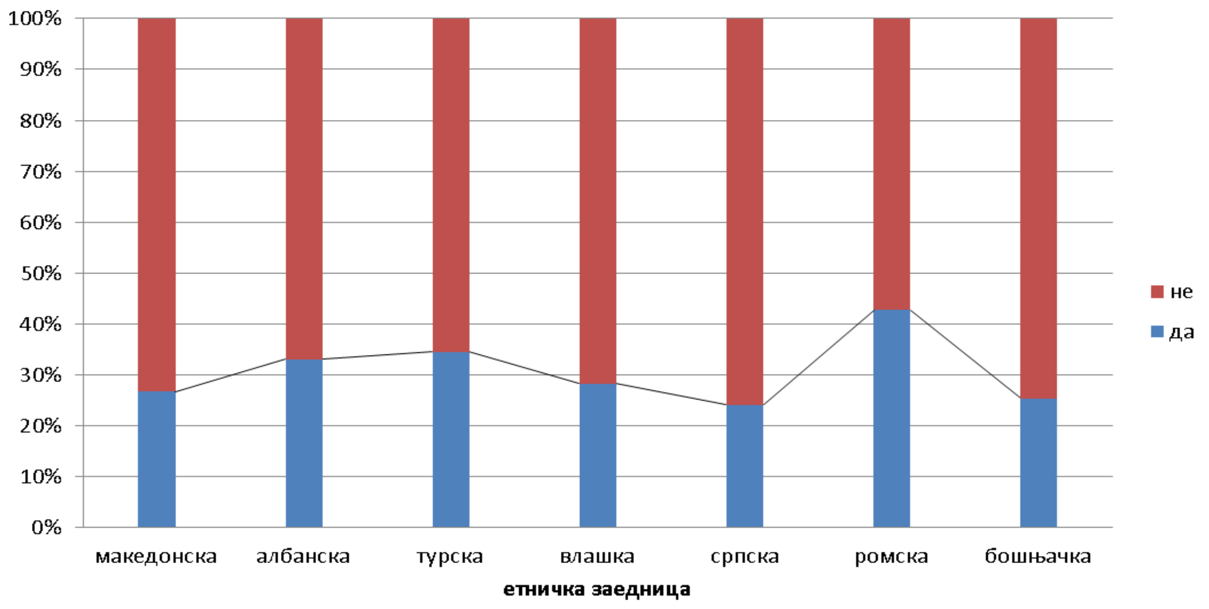

28. Посилна контрола од централната власт

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:
- ако се земат предвид процентите на испитаниците во секоја етничка заедница што сметаат дека *посилната контрола од централната власт* е начин да се постигне подобра претставеност на нивната етничка заедница:

- овој начин за подобрување на состојбата најмногу е посочен од страна на Албанците (49,2%), а најмалку од страна на Власите (33,7%), процентналниот опсег меѓу овие два краја е релативно широк (15,5%); другите групи осцилираат меѓу 49,4% и 38,3%;
- земајќи ги предвид само „да“ одговорите од сите етнички заедници, *посилната контрола од централната власт* (споредено со подобреното законодавство, подобреното образование, зголемениот мониторинг од НВО, механизмот за поплаки од страна на граѓаните и лобирањето) е рангирана како *втор* најважен начин за подобрување на состојбата.

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и посилната контрола од централната власт како начин да се постигне подобра претставеност на етничката заедница на испитаниците. Беа утврдени статистички значајни разлики во мислењата во зависност од етничката група на испитаникот [$X^2(6)=14.518$, $P<.05$]. Lambda е 0. Cramer's V е .108, што значи дека силината на поврзаноста (association) меѓу двете варијабли е многу слаба.

Табела 28. Посилна контрола од централната власт *(одговори поделени според етничката заедница)*										
			етничка заедница							вкупно
			македонска	албанска	турска	влашка	српска	ромска	бошњачка	
посилна контрола од централната власт	**да**	број	73	88	79	61	79	68	62	510
		% во етничка заедница	40,6%	49,2%	44,6%	33,7%	45,1%	38,2%	34,8%	40,9%
	не	број	107	91	98	120	96	110	116	738
		% во етничка заедница	59,4%	50,8%	55,4%	66,3%	54,9%	61,8%	65,2%	59,1%
вкупно		број	180	179	177	181	175	178	178	1248
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Графикон 28. Процент на испитаници што сметаат дека со посилна контрола од централната власт може да се постигне подобра претставеност на нивната етничка заедница
(одговори поделени според етничката заедница)

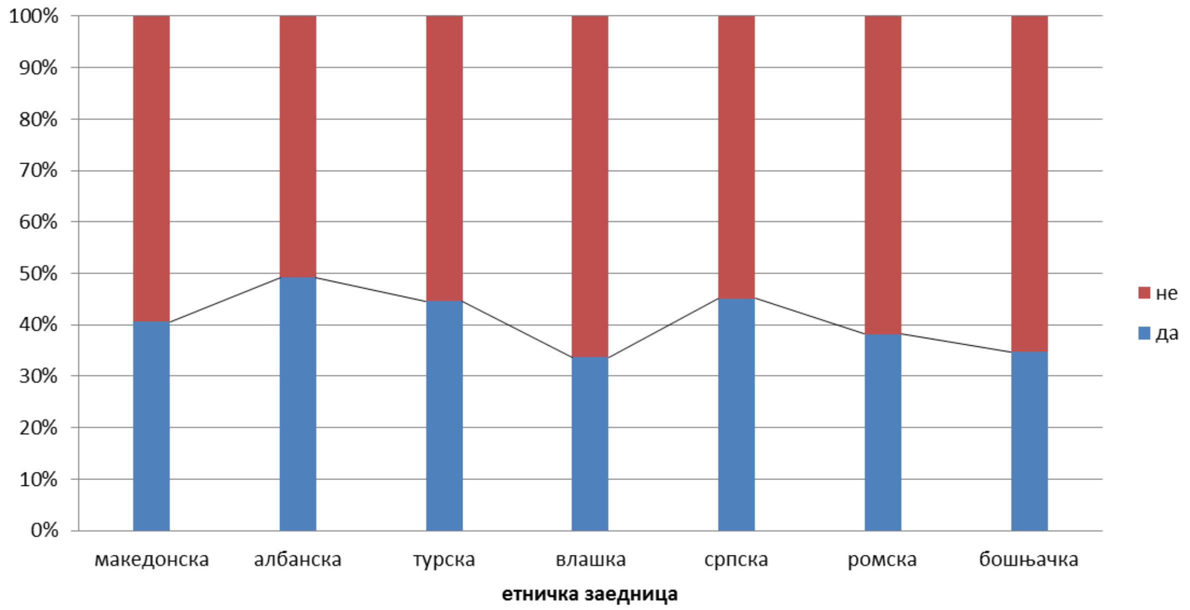

29. Зголемен мониторинг од НВО-ите

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:
- ако се земат предвид процентите на испитаниците во секоја етничка заедница што сметаат дека *зголемениот мониторинг од НВО-ите* е начин да се постигне подобра претставеност на нивната етничка заедница:

- овој начин за подобрување на состојбата најмногу е посочен од страна на Србите (38,9%), а најмалку од страна на Македонците (16,7%), проценталниот опсег меѓу овие два краја е широк (22,2%); другите групи осцилираат меѓу 33,1% и 18,5%;
- земајќи ги предвид само „да“ одговорите од сите етнички заедници, *зголемениот мониторинг од НВО-ите* (споредено со подобреното законодавство, подобреното образование, посилната контрола од централната власт, механизмот за поплаки од страна на граѓаните и лобирањето) е рангирано како *четврти* најважен начин за подобрување на состојбата.

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и зголемениот мониторинг од страна на НВО-ите како начин да се постигне подобра претставеност на етничката заедница на испитаниците. Беа утврдени статистички значајни разлики во мислењата во зависност од етничката група на испитаникот [$X^2(6\ )=37.273$, $P<.05$]. Lambda е 0. Cramer’s V е .173, што значи дека силината на поврзаноста (association) меѓу двете варијабли е слаба.

Табела 29. Зголемен мониторинг од невладините организации *(одговори поделени според етничката заедница)*											
			етничка заедница							вкупно
			македонска	албанска	турска	влашка	српска	ромска	бошњачка	
зголемен мониторинг од невладините организации	да	број	30	36	47	60	68	42	33	316
		% во етничка заедница	16,7%	20,1%	26,6%	33,1%	38,9%	23,6%	18,5%	25,3%
	не	број	150	143	130	121	107	136	145	932
		% во етничка заедница	83,3%	79,9%	73,4%	66,9%	61,1%	76,4%	81,5%	74,7%
вкупно		број	180	179	177	181	175	178	178	1248
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Графикон 29. Процент на испитаници што сметаат дека со зголемен мониторинг од НВО-ите може да се постигне подобра претставеност на нивната етничка заедница
(одговори поделени според етничката заедница)

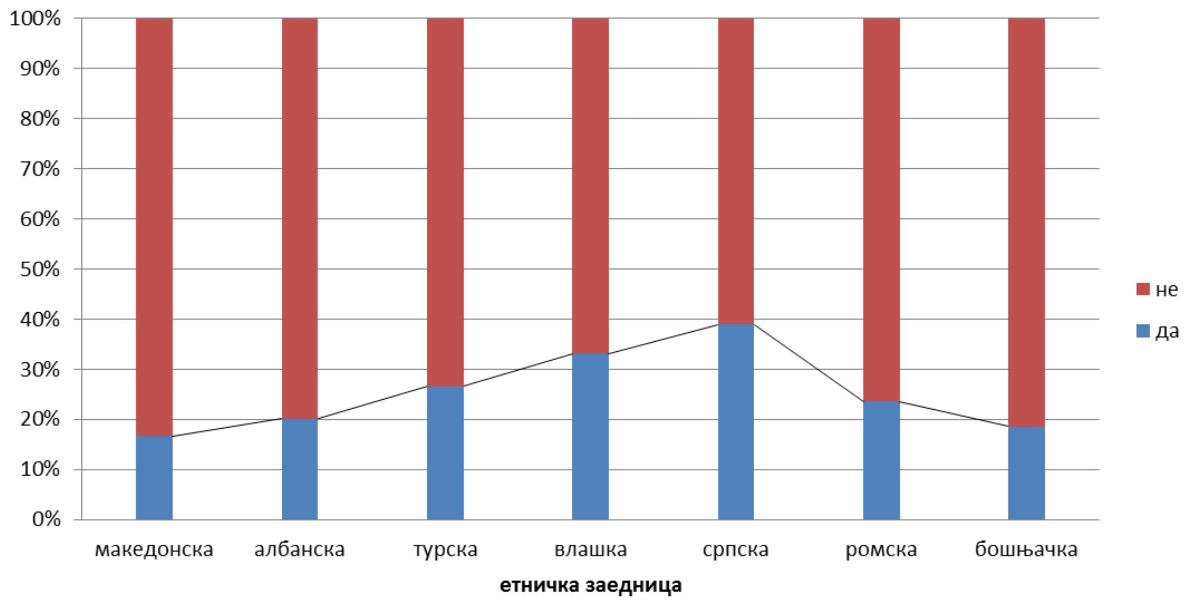

30. Механизам за поплаки од страна на граѓаните

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:

- ако се земат предвид процентите на испитаниците во секоја етничка заедница што сметаат дека *механизмот за поплаки од страна на граѓаните* е начин да се постигне подобра претставеност на нивната етничка заедница:

- овој начин за подобрување на состојбата најмногу е посочен од страна на Власите (37%), а најмалку од страна на Албанците (17,3%), проценталниот опсег меѓу овие два краја е релативно широк (19,7%); другите групи осцилираат меѓу 26,7% и 18,6%;
- земајќи ги предвид само „да“ одговорите од сите етнички заедници, *механизмот за поплаки од страна на граѓаните* (споредена со подобреното законодавство, подобреното образование, посилната контрола од централната власт, зголемениот мониторинг од страна на НВО-ите и лобирањето) е рангирано како *петти* најважен начин за подобрување на состојбата.

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и механизмот за поплаки од страна на граѓните како начин да се постигне подобра претставеност на етничката заедница на испитаниците. Беа утврдени статистички значајни разлики во мислењата во зависност од етничката група на испитаникот [$X^2(6 \text{ or } 1)=24.492, P<.05$]. Lambda е 0. Cramer’s V е .140, што значи дека силината на поврзаноста (association) меѓу двете варијабли е многу слаба.

Табела 30. Механизам за поплаки од страна на граѓаните *(одговори поделени според етничката заедница)*										
			етничка заедница							вкупно
			македонска	албанска	турска	влашка	српска	ромска	бошњачка	
механизам за поплаки од страна на граѓаните	**да**	број	48	31	33	67	44	43	40	306
		% во етничка заедница	26,7%	17,3%	18,6%	37,0%	25,1%	24,2%	22,5%	24,5%
	не	број	132	148	144	114	131	135	138	942
		% во етничка заедница	73,3%	82,7%	81,4%	63,0%	74,9%	75,8%	77,5%	75,5%
вкупно		број	180	179	177	181	175	178	178	1248
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Графикон 30. Процент на испитаници што сметаат дека со механизам за поплаки од страна на граѓаните може да се постигне подобра преставеност на нивната етничка заедница
(одговори поделени според етничката заедница)

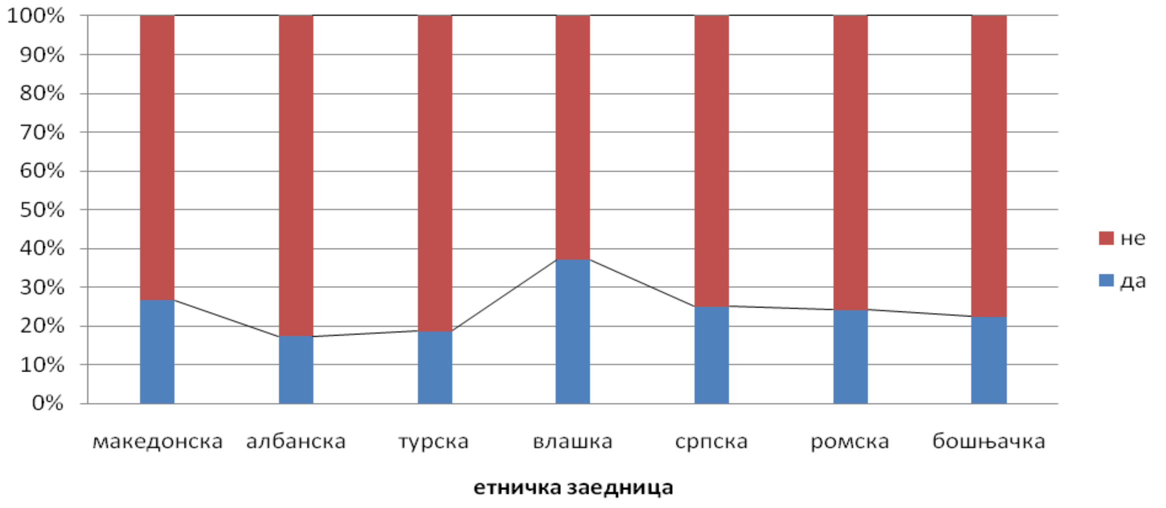

31. Лобирање

Доколку се разгледаат резултатите во табелата и во графиконот подолу, може да се забележи дека:
- Ако се земат предвид процентите на испитаниците во секоја етничка заедница што сметаат дека *лобирањето* е начин да се постигне подобра претставеност на нивната етничка заедница:

- овој начин за подобрување на состојбата најмногу е посочен од страна на Србите (25,7%), а најмалку од страна на Албанците (7,8%), проценталниот опсег меѓу овие два краја е релативно широк (17,9%); другите групи осцилираат меѓу 18,8% и 9%;
- земајќи ги предвид само „да“ одговорите од сите етнички заедници, *лобирањето* (споредено со подобреното законодавство, подобреното образование, посилната контрола од централната власт, зголемениот мониторинг од страна на НВО-ите и механизмот за поплаки од страна на граѓаните), е рангирано како *шести* најважен начин за подобрување на состојбата.

Crosstabulation chi-square тестот беше спроведен за да се истражи врската меѓу етничката заедница и лобирањето како начин да се постигне подобра претставеност на етничката заедница на испитаниците. Беа утврдени статистички значајни разлики во мислењата во зависност од етничката група на испитаникот [$X^2(6)=36.458$, $P<.05$]. Lambda е 0. Cramer’s V е .171, што значи дека силината на поврзаноста (association) меѓу двете варијабли е слаба.

Табела 31. Лобирање (одговори поделени според етничката заедница)											
			етничка заедница								вкупно
			македонска	албанска	турска	влашка	српска	ромска	бошњачка	
лобирање	да	број	17	14	27	34	45	16	22	175
		% во етничка заедница	9,4%	7,8%	15,3%	18,8%	25,7%	9,0%	12,4%	14,0%
	не	број	163	165	150	147	130	162	156	1073
		% во етничка заедница	90,6%	92,2%	84,7%	81,2%	74,3%	91,0%	87,6%	86,0%
вкупно		број	180	179	177	181	175	178	178	1248
		% во етничка заедница	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Графикон 31. Процент на испитаници што сметаат дека со лобирање може да се постигне подобра претставеност на нивната етничка заедница
(одговори поделени според етничката заедница)

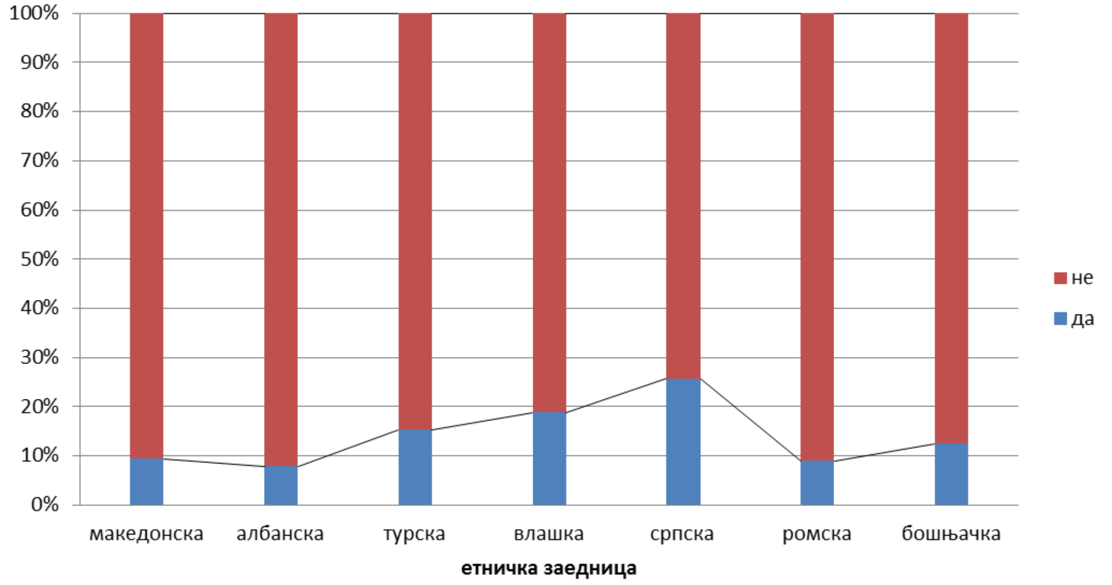

V. Заклучоци

а. Заклучоци од униваријатните анализи

1. Кога се анализираат мислењата на испитаниците за тоа дали начелото на соодветна и правична застапеност се применува или не се применува на централно и на локално ниво, како на нераководните така и на раководните работни места:

- повеќето испитаници имаат негативни мислења во однос на сите нивоа на власта и во однос на сите степени на работни позиции.

2. Кога се анализираат само негативните мислења:

- негативните мислења се најизразени во однос на раководните места на локално ниво.

3. Кога се анализираат мислењата за причините поради кои начелото на соодветна и правична застапеност не се применува:

- „недостигот на соодветни квалификациии“ е далеку најневеројатна причина за непримена на начелото споредено со другите причини, т.е. „погрешната партиска припадност“, „неприпадноста на политичка партија“ и „недостигот на врски“. Вкупно 207 испитаници ја рангирале оваа причина како најважна, втора или трета најважна, додека 494 го направиле тоа за „погрешната партиска припадност“, 533 за „неприпадноста на политичка партија“ и 516 за „недостигот на врски“;
- сепак, „погрешната партиска припадност“ е најверојатната причина што доведува до непримена на начелото на соодветна и правична застапеност, оваа причина има најголем број рангирања како најважна.

4. Кога испитаниците беа прашани кои извори на информации тие ги користат за да го формираат своето мислење за тоа дали принципот на соодветна и правична застапеност се применува во однос на нивната заедница:

- медиумите беа далеку најупотребуван извор (т.е., споредено со „пријателите“, кои беа рангирани како втори);
- пријателите беа рангирани на второ место, далеку пред другите извори (т.е. споредено со оние извори што беа рангирани на трето, четврто и петто место).

5. Кога испитаниците беа прашани како може да се постигне подобра претставеност на нивната етничка заедници, тие сметаа дека:

- подобреното законодавство е најдобриот начин;
- посилната контрола од централната власт е вториот најдобар начин.

б. Заклучоци од биваријатните анализи

1. Кога се анализира дали начелото на соодветна и правична застапеност се применува или не се применува на централно и на локално ниво, како на нераководните така и на раководните работни места:

- резултатите меѓу индивидуалните етничките заедници не се конзистентни со вкупните резултати за целиот примерок. Додека резултатите за целиот примерок севкупно покажуваат повеќе негативни отколку позитивни мислења, мислењата меѓу различните етнички заедници за истиот вид власт или работна позиција не се конзистентни, при што одредени заедници се попозитивни, додека други се понегативни. Мислењата во иста етничка заедница се некозистентни за видовите власт и за работните позиции, со попозитивни или понегативни мислења за еден тип власт наспроти друг и еден вид работни места наспроти друг;
- сепак, севкупно, Ромите се далеку најконзистентно негативни од сите заедници за сите видови власт и работни позиции; Турците и Бошњаците се наоѓаат на второто и на третото место;
- Македонците и Власите се далеку најпозитивни од сите заедници, но не за сите видови власт и работни позиции; Србите се на третото место.

2. Кога се анализираат мислењата за причините поради кои начелото на соодвета и правична застапеност не се применува:

- мислењата за *„погрешната партиска припадност“* се многу конзистентни меѓу *сите етнички заедници*, сите ја сметаат за апсолутно најважна причина за неимплементација на начелото;
- мислењата за важноста на *„неприпадност на политичка партија“* се во одерена мера конзистентни меѓу етничките заедници, сметајќи ја за втора најважна причина за непримена на начелото, со исклучок на Турците и на Бошњаците, кои ја сметаат оваа причина за многу поважна во однос на другите етнички заедници;
- мислењата за важноста на *„недостиготот на врски“* се многу козистентни меѓу сите етнички заедници, сметајќи ја за трета најважна причина за непримена на начелото;
- мислењата за *„недостиготот на соодветни квалификации“* се многу конзистентни меѓу сите етнички заедници, сите ја сметаат за апсолутно најневажна причина за непримена начелото, посебно тоа е случај со Србите, кои ја сметаат за многу повеќе најневажна причина споредено со другите етнички заедници.

3. Кога се анализираат изворите на информации врз основа на кои се формира мислењето:

- мислењата за *медиумите* се многу конзистентни меѓу сите етнички заедници - сите ги сметаат за апсолутно главен извор на информации;

- мислењата за *пријателите* се во одредена мера конзистентни меѓу етничките заедници - повеќето ги сметаат за втор најважен извор на информации, но најмногу тоа е случај со Србите, а најмалку со Албанците;
- мислењата за *семејството* се многу конзистентни меѓу сите етнички заедници. Севкупно, ова е третиот најважен извор на информации, но ова посебно важи за Албанците (и Србите, во одреден степен), но многу малку за Власите;
- мислењата за *колегите* се во одредена мера неконзистентни меѓу етничките заедници. Севкупно, ова е четврти најважен извор на информации, но ова посебно важи за Власите, додека тоа е во многу мала мера случај со Ромите

4. Кога се анализираат начините на кои би можело да се постигне подобра претставеност на етничката заедница на испитаниците:

- кога се разгледуваат мислењата за тоа дали „подобреното законодавство“, „подобреното образование“, „посилната контрола од централната власт“, „зголемениот мониторинг од НВО-ите“, „механизамот за поплаки од страна на граѓаните“ се повеќе или помалку ефективни за да се подобри претставеноста на нечија етничка заедница, мислењата се неконзистентни како меѓу етничките заедници така и во рамките на иста етничка заедница.
    - *Подобрено законодавство:* Севкупно, ова е најважниот начин. Сепак, тоа се смета за ефективен најмногу од Бошњаците, а најмалку од Албанците.
    - *Посилна контрола од централната власт*: Севкупно, ова е вториот најважен начин. Сепак, таа се смета за ефективна најмногу од Албанците, а најмалку од Власите.
    - *Подобрено образование*: Севкупно, ова е третиот најважен начин. Сепак, тоа се смета за ефективно најмногу од Ромите, најмалку од Србите.
    - *Зголемен мониторинг од НВО-ите*: Севкупно, ова е четвртиот најефективен начин. Сепак, тој се смета за ефективен најмногу од Србите, најмалку од Македонците.
    - *Механизам за поплаки од страна на граѓаните*: Севкупно, ова е петтиот најефективен начин. Сепак, тој се смета за ефективен најмногу од Власите, а најмалку од Албанците.
    - *Лобирање:* Севкупно, ова е шестиот најефективен начин, Сепак, тој се смета за ефективен најмногу од Србите, а најмалку од Албанците.

Библиографија

Публикации:

- Engstrom, Janny. Multiethnicity or Binationalism? The Framework Agreement and the Future of the Macedonian State, *the European Book on Minorities Issues, Vol.1*, 2001/2, Kluwer Law International, 2003
- Horowitz, DL. Democracy in divided societies in L Diamond & MF Plattner (eds.) *Nationalism, ethnic conflict, and democracy,* 1994
- Malevska, Mirjana. Painful Confrontations, *New Balkan Politics, Vol. 4/5*, Peace and Democracy Center: "Ian Collins", Skopje, 2002
- Mickey, Robert W., Adam Smith Albion, Success in the Balkans? A Case Study of Ethnic Relation in the RM, in Iam M. Cuthberson and Jane Leibowith (eds.) *Minorities: The New Europe's Old Issue*, Institute for East West Studies, New York, 1993
- Бошковски, Донче. *Спроведување на правата на заедниците - практики, механизми и заштита*, ОБСЕ, Скопје 2012
- Вкупно население, домаќинства и станови, Вкупно население според изјаснувањето за националната припадност, мајчиниот јазик и вероисповеста, Книга X, 2002
- Извештај за следењето на примената на начелото на соодветна и правична застапеност за 2012 година, Народен правобранител на Република Македонија, Скопје, 2013
- Извештај по донос на состојбата за имплементација на сите политики што призлегуваат од Охридскиот рамковен договор, Секретеријат за спроведување на Охридски рамковен договор, Влада на Република Македонија, Скопје, 2012
- Котевска, Билјана. *Ефективно политичко учество на помалите етнички заедници во локалната самоуправа во Република Македонија: влијание на Охридскиот рамковен договор*, Студиорум, Скопје
- Правилник за содржината на годишниот план за соодветна и правична застапеност на заедниците, Министерство за информатичко општество и администрација. 2011

Правни документи:

- Ohrid Framework Agreement, 13 August 2001
- Устав на Република Македонија
- Закон за култура, Службен весник бр. бр.31/1998, 49/2003, 82/2005, 24/2007, 15/2008, 116/2010, 47/2011, 51/2011, 136/2012
- Закон за државни службеници, Службен весник бр. 59/2000, 112/2000, 34/2001, 103/2001, 43/2002, 98/2002, 17/2003, 40/2003, 85/2003, 17/2004, 69/2004, 81/2005, 61/2006, 36/2007, 161/2008, 6/2009, 114/2009, 35/2010, 167/2010, 36/2011, 6/2012, 24/2012
- Закон за јавно обвинителство, Службен весник бр.150/2007, 111/2008
- Закон за Комитетот за односи меѓу заедниците, Службен весник бр. 150/2007
- Закон за основно образование, Службен весник бр. 103/2008, 33/2010, 116/2010, 156/2010, 18/2011,
- Закон за средно образование, Службен весник бр. 44/1995, 24/1996, 34/1996, 35/1997, 82/1999, 29/2002, 40/2003, 42/2003, 67/2004, 55/2005, 113/2005, 35/2006, 30/2007,

49/2007, 81/2008, 92/2008, 33/2010, 116/2010, 156/2010, 18/2011, 42/2011, 51/2011, 6/2012, 100/2012

- Закон за унапредување и заштита на правата на припадниците на заедниците кои се помалку од 20% од населението во Република Македонија, Службен весник бр. 92/2008
- Закон за Народен правобранител, Службен весник бр. 60/2003, 114/2009
- Закон за локална самоуправа, Службен весник 5, 2002
- Закон за судовите, Службен весник бр.58/2006, 62/2006, 35/2008, 150/20120
- Закон за јавни службеници, Службен весник бр. 52/2010, 36/2011, 6/2012, 24/2012
- 42/2011, 51/2011, 6/2012, 100/2012)
- Закон за судска служба, Службен весник бр.98/2008, 161/2008, 6/2009, 150/2010

Интернет извори:

http://www.ohchr.org/EN/Issues/Minorities/Pages/internationallaw.aspx
http://www.ucd.ie/ibis/filestore/Ohrid%20Framework%20Agreement.pdf
http://www.sobranie.mk/?ItemID=A431BEE83F63594B8FE11DA66C97BEAF
http://www.ads.gov.mk/WBStorage/Files/pravilnik_pravicna_zastapenost_zaednicite_js_61_2011.pdf
http://siofa.gov.mk/content/?1BA0C890D2009AA985E7CF02AF628BD53EC13BCA

Анекс: Прашалник

АНКЕТА ЗА СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ

Целта на оваа анкета е да ги истражи мислењата на припадниците на македонската, албанската, турската, влашката, српската, ромската и на бошњачката етничка заедница за примената на начелото на соодветна и правична застапеност во однос на нивните заедници. Начелото на соодветна и правична застапеност значи дека етничката структура во Република Македонија треба да биде одразена во државните и во локалните органи, како на нераководните така и на раководните места, почитувајќи го притоа критериумот за стручност и компетентност. Анкетата се спроведува од страна на Заедницата на единиците на локална самоуправа (ЗЕЛС) и Институтот за развој на заедниците (ИРЗ) во рамките на проектот „БОНА МЕНТЕ: Подобрување на вклученоста на немнозинските заедници на локално ниво преку Комисиите за односи меѓу заедниците“. Проектот е финансиран од Европската Унија. Резултатите од анкетата ќе бидат објавени во извештај и ќе послужат за унапредување на примената на начелото на соодветна и правична застапеност.

Анкетниот прашалник го пополнувате вие, самостојно. Вашите одговори ќе бидат анонимни. Потребни ќе бидат околу пет минути да го пополните прашалникот. Откако ќе го пополните прашалникот, Ве молиме да му го предадете на лицето што ви го даде прашалникот.

Ви благодариме!

I. СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ

1. Колку, според вас, начелото на соодветна и правична застапеност се применува во органите на државната власт (министерства, судови, јавна администрација, итн.) на нераководните работни места во однос на припадниците на вашата етничка заедница? *(Одберете само еден одговор!)*

А. Се применува
Б. Делумно се применува
В. Неутрално
Г. Делумно не се применува
Д. Не се применува
Ѓ. Не знам

2. Колку, според вас, начелото на соодветна и правична застапеност се применува во органите на државната власт (министерства, судови, јавна администрација, итн.) на раководните работни места во однос на припадниците на вашата етничка заедница? *(Одберете само еден одговор!)*

А. Се применува
Б. Делумно се применува
В. Неутрално
Г. Делумно не се применува
Д. Не се применува
Ѓ. Не знам

3. Колку, според вас, начелото на соодветна и правична застапеност се применува во вашата општина (општинска администрација, општински јавни претпријатија, училишта, градинки, итн.) на нераководните работни места во однос на припадниците на вашата етничка заедница? *(Одберете само еден одговор!)*

А. Се применува
Б. Делумно се применува
В. Неутрално
Г. Делумно не се применува
Д. Не се применува
Ѓ. Не знам

4. Колку, според вас, начелото на соодветна и правична застапеност се применува во вашата општина (општинска администрација, општински јавни претпријатија, училишта, градинки, итн.) на раководните работни места во однос на припадниците на вашата етничка заедница? *(Одберете само еден одговор!)*

А. Се применува
Б. Делумно се применува
В. Неутрално
Г. Делумно не се применува
Д. Не се применува
Ѓ. Не знам

Прашањето 5 одговорете го само доколку имате одбрано одговор Г или Д, кај кое било од претходните четири прашања. Во спротивен случај преминете на прашањето 6.

5. Подолу се наведени неколку причини што можеби предизвикуваат начелото на соодветна и правична застапеност да не се применува во однос на припадниците на вашата етничка заедница. (*Ве молиме подредете ги овие причини според нивната важност. Ставете 1 во коцката до најважната причина, 2 во коцката до втората најважна причина и 3 во коцката до третата најважна причина. Не ставајте ист број во повеќе од една коцка.*)

- ☐ недостиг на соодветни квалификации
- ☐ погрешна партиска припадност
- ☐ неприпадност на политичка партија
- ☐ недостиг на врски (семејни, пријателски, итн.)
- ☐ друго______________

6. Кои од следниве извори на информации ги користите за да се информирате за соодветната и правична застапеност на вашата заедница? *(Одберете онолку одговори колку што е соодветно.)*

- ☐ медиуми
- ☐ семејство
- ☐ пријатели
- ☐ колеги
- ☐ друго_________________

7. На кој начин може да се постигне подобра претставеност на вашата етничка заедница? *(Одберете онолку одговори колку што е соодветно.)*

- ☐ подобрено законодавство
- ☐ подобрено образование
- ☐ посилна контрола од централната власт (пр. Агенција за државни службеници)
- ☐ зголемен мониторинг од невладините организации
- ☐ механизам за поплаки од страна на граѓаните
- ☐ лобирање
- ☐ друго_________________

II. НЕКОЛКУ ОСНОВНИ ИНФОРМАЦИИ ЗА ВАС

8. Возраст: *(Одберете само еден одговор!)*

- ☐ 18-30
- ☐ 31-45
- ☐ 46-60
- ☐ 61+

9. Пол: *(Одберете само еден одговор!)*

- машки
- женски

10. Етничка заедница: *(Одберете само еден одговор!)*

- македонска
- албанска
- турска
- влашка
- српска
- ромска
- бошњачка

11. Кое е највисокото ниво на образование што го имате завршено? *(Одберете само еден одговор!)*

- основно
- средно
- високо

12. Колкави се вашите месечни примања? *(Одберете само еден одговор!)*

- до 9.000 мкд
- 9.001-20.000 мкд
- над 20.001 мкд

Здружение Институт за развој на заедницата (ИРЗ)- Тетово
ул. Љубо Божиновски Пиш 82 1200 Тетово
Тел/факс: (+389 44) 340 677
E- mail: info@irz.org.mk
Web- страна: www.irz.org.mk

Заедница на единиците на локалната самоуправа на РМ- ЗЕЛС
ул.Копенхагенска 5, 1000 Скопје
Тел: (+389 2) 30 99 033 Факс: (+389 2) 30 61 994
E- mail: contact@zels.org.mk
Web- страна: www.zels.org.mk